

T.C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI

OKULÖNCESİ BİLİM DALI

**BEŞ YAŞ ÇOCUKLARINA VERİLEN DEĞERLER
EĞİTİMİ PROGRAMININ SOSYAL DUYGUSAL UYUM
DÜZEYLERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

DOÇ. DR. EMEL ARSLAN

HAZIRLAYAN

ESRA İPEK

KONYA- 2014

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin

Adı Soyadı: ESRA İPEK

Numarası: 108302021008

Ana Bilim / Bilim Dalı: İLKÖĞRETİM / OKULÖNCESİ

Programı Tezli Yüksek Lisans

Tez Adı: BEŞ YAŞ ÇOCUKLARINA VERİLEN DEĞERLER
EĞİTİMİ PROGRAMININ SOSYAL DUYGUSAL
UYUM DÜZEYLERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Esra İPEK
	Numarası	108302021008
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İLKÖĞRETİM / Okul Öncesi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç.Dr. Emel ARSLAN
Tezin Adı	Beş Yaş Çocuklarına Verilen Değerler Eğitimi Programının Sosyal Duygusal Uyum Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan ..... başlıklı bu çalışma 29/12/2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı

Danışman ve Üyeler

İmza

Doç. Dr. Emel ARSLAN

Doç. Dr. Bülent DILMAÇ

Doç. Dr. Zariife SEĞER

ÖNSÖZ

Sosyal bir varlık olan insanın diğer insanlarla ilişki içerisinde bulunması, onun en temel ihtiyaçlarından biridir. Diğer insanlarla kurulan bu sosyal ilişkide insanın üzerine düşen bazı görev ve sorumluluklar vardır. Bu görev ve sorumluluklarının yerine getirilebilmesi, ailede ve eğitim kurumlarında alınan doğru bir eğitimle mümkündür.

Günümüz toplumunda teknolojik alanda yaşanan baş döndürücü gelişmeler, insan hayatını kolaylaştırmakla birlikte, bir takım olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. Teknolojik gelişmelerin en olumsuz yönlerinden biri, insanların sosyal hayatına yapmış olduğu olumsuz katkıdır. Artık sanal âlemdeki arkadaş sayısının çokluğuyla mutlu, azlığı ile mutsuz olan, sohbetlerini, sevinçlerini ve üzüntülerini sanal ortamda paylaşan insanlar karşımıza çıkmaktadır. Çocuklar dahi yaşlılarıyla oyunlar oynamak yerine, sanal ortamlardaki oyunları tercih etmektedir. Şüphesiz bu durum, insanları yalnızlaştırmakta ve bazı insani değerlerden uzaklaştırmaktadır.

Sosyal hayatta unutulmuş ve uzaklaşmış değerleri gün yüzüne çıkarmak ve hayata geçirmek için başta ailelere, sonra biz eğitimcilere önemli görevler düşmektedir. Bu anlamda atılacak ilk adım, çocuklara değerler kazandırmaktır. Zira inanlarda ahlak gelişiminin büyük bir kısmının okul öncesi dönemde tamamlandığı bilimsel bir gerçektir. Hatta Çiçero eğitimi, çocuğu insan haline getirme sanatı olarak tanımlamaktadır. Bu sebeple değerler eğitimini çocukluk çağında vermek büyük önem taşımaktadır.

“Beş Yaş Çocuklarına Verilen Değerler Eğitimi Programının Sosyal Duygusal Uyum Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi” isimli bu yüksek lisans tezi ile çocuklara sevgi, saygı, işbirliği, arkadaşlık, iyilik ve yardımseverlik değerlerinin kazandırılması amaçlanmıştır. Bu tez Doç. Dr. Emel ARSLAN, Doç. Dr. Bülent DİLMAÇ ve Doç. Dr. Zarife SEÇER’ den oluşan jüri önünde savunularak oybirliği ile kabul edilmiştir.

Bu tez çalışması sırasında desteklerini gördüğüm bazı özel insanlara teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Öncelikle danışmanlığımı üstlenerek tezime yapmış olduğu bilimsel katkılardan, tezimle ilgili her görüşme sonrası bende uyandırdığı çalışma

azmi ve bilimsel heyecandan, bana karşı sürekli güler yüzlü ve yardımsever yaklaşımından dolayı danışman hocam Doç. Dr. Emel ARSLAN'a sonuz teşekkür ederim.

Yüksek lisans ders döneminde, bilgi birikimi ve deneyimlerini bize aktararak çalışma iştihakını uyandıran Okul Öncesi Ana Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Nurhan ÜNÜSAN hocama ayrıca teşekkür ederim. Tezimle ilgili çalışmalarım sırasında ve tezimin savunmasında yapıcı eleştirileri ile beni yönlendiren ve hazırlamış olduğum değerler eğitimi programına katkılar sunan Doç. Dr. Bülent DİLMAÇ hocama teşekkürü bir borç bilirim. Jürimde bulunarak değerli katkılar sunan ve yapıcı eleştirilerde bulunan Doç. Dr. Zarife SEÇER hocama teşekkür ederim.

Araştırmanın uygulama aşamasındaki yardımları ve destekleri için Gölbaşı TOKİ anaokulu okul yöneticilerine, öğretmenlerine, araştırmaya katılan çocuklara teşekkür ederim.

Son olarak, hayatım boyunca benden desteklerini esirgemeyen, her zaman yanımda olan, tezimi tamamlamam için biricik kızım Beyza Yağmur'un bakımını üstlenen anneme ve babama kalpten teşekkür ederim.

Çalışmalarım sırasında gülücükleriyle hayatıma neşe katan canım kızım Beyza Yağmur'a ve bu çalışma sırasında eşinden ve kızından ayrı kalma fedakârlığı gösteren, tezimle ilgili teknik konularda ikinci bir danışmanım gibi yardım eden ve en önemlisi de göstermiş olduğu sevgiden dolayı eşim Ar. Gör. Eyüp İPEK'e sonsuz teşekkür ederim.

Esra İPEK

Konya, Aralık -2014.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı: ESRA İPEK

Numarası: 108302021008

Ana Bilim / Bilim Dalı: İLKÖĞRETİM / OKULÖNCESİ

Programı: Tezli Yüksek Lisans

Danışman: DOÇ. DR. EMEL ARSLAN

Tez Adı: BEŞ YAŞ ÇOCUKLARINA VERİLEN DEĞERLER
EĞİTİMİ PROGRAMININ SOSYAL DUYGUSAL
UYUM DÜZEYLERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

ÖZET

Bu araştırmada Değerler Eğitimi Programının anasınıfına devam eden beş yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeylerine etkisi incelenmiştir. Araştırmanın bağımlı değişkeni anasınıfına devam eden beş yaş çocuklarının “sosyal ve duygusal uyum düzeyleri”; bağımsız değişkeni ise “değerler eğitimi programı”dır.

Araştırmada ön test-son test kontrol gruplu deneysel model kullanılmıştır. Çalışma grubu Ankara il sınırları içinde bulunan Gölbaşı Toki Anaokulundaki 5 yaş grubu çocuklarından oluşmuştur. Deney grubu 21, kontrol grubu 19 olmak üzere toplam 40 çocuktan oluşmaktadır.

Çocuklara sevgi, saygı, işbirliği, arkadaşlık, iyilik ve yardımseverlik değerlerini kazandırıp, çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerini artırmayı amaçlayan bir değerler eğitimi programı uygulanmıştır.

. Bu araştırmada veri toplama aracı olarak “Beş Yaş Çocukları İçin Marmara Sosyal Duygusal Uyum Ölçeği “ kullanılmıştır. Ölçek, çocuklar için, program öncesi ve sonrasında öğretmenleri tarafından doldurulmuştur.

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package Program for Social Science) 15.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Elde edilen sonuçlara göre değerler eğitimi programının çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerinde olumlu bir şekilde değişim sağladığı ortaya çıkmıştır.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı: ESRA İPEK

Numarası: 108302021008

Ana Bilim / Bilim Dalı: İLKÖĞRETİM / OKULÖNCESİ

Programı: Tezli Yüksek Lisans

Danışman: DOÇ. DR. EMEL ARSLAN

Tezin İngilizce Adı: A STUDY OF THE EFFECT OF VALUES EDUCATION PROGRAM DELIVERED TO 5 YEAR OLD KIDS ON THEIR SOCIAL EMOTIONAL ADAPTATION LEVELS

ABSTRACT

This study investigated the effect of Values Education Program on the social emotional adaptation levels of 5 year-old kids who attended nursery classes. Dependent variable of the study is 5 year-old kids' social emotional adaptation levels; Values Education Program is the independent variable.

Experimental model with a pre-test and post-test control group was used in the study. Study group consisted of kids at the age of 5 who attended Gölbaşı Toki Nursery School located within the boundaries the province Ankara. A total of 40 kids with 21 experimental group and 19 control group took part in the study.

A values education program which aims at adding values of affection, respect, cooperation, friendship, favor, and altruism to kids, and promotes their social emotional adaptation levels was administered to them.

As a data collection tool, 'Marmara Social Emotional Adaptation Scale for 5 year old kids' was used in the study. The scale was filled in for kids by their teachers before and after the program.

Data obtained from the study were analyzed using the SPSS 15.0 program.

Findings from the study showed that values education program affected the kids' social emotional adaptation levels positively.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	iii
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1. AMAÇ	2
1.2. ALT AMAÇLAR.....	2
1.3. DENENCELER	2
ÖNEM.....	3
TANIMLAR	3
BÖLÜM II	5
İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR.....	5
2.1. DEĞER KAVRAMI.....	5
2.2. DEĞERLER EĞİTİMİ	7
2.3. DEĞERLERİN ÖĞRETİMİ.....	10
2.3.1. Doğrudan Öğretim Yaklaşımı.....	10
2.3.2. Telkin Etme Yöntemi.....	11
2.3.3. Davranış Değişirme Yöntemi	12
2.3.4. Değer Belirginleştirme Yaklaşımı	12
2.3.5. Değer Analiz Yaklaşımı.....	13

2.3.6.	Bütüncül Yaklaşım: Kohlberg'in Adil Topluluk Okulları.....	14
2.3.7.	Değerler Eğitiminde Gizilgüç: Örtük Programı.....	15
2.3.8.	Karakter Eğitimi	15
2.4.	OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE DEĞERLER EĞİTİMİ.....	16
2.5.	OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE SOSYAL VE DUYGUSAL GELİŞİM.....	18
2.5.1.	Okul Öncesi Dönemde Sosyal Gelişim.....	18
2.5.2.	Beş Yaş Çocuğunda Sosyal Gelişim	19
2.5.3.	Okul Öncesi Dönemde Duygusal Gelişim	20
2.5.4.	5 Yaş Çocuğunda Duygusal Gelişim	20
2.6.	YURTIÇİNDE VE YURTDIŞINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	21
2.6.1.	Sosyal Ve Duygusal Uyum İle İlgili Yurt İçinde Ve Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	21
2.6.2.	Değerler Eğitimi İle İlgili Yurt İçi Ve Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	26
BÖLÜM III.....		34
YÖNTEM		34
3.1.	ARAŞTIRMANIN MODELİ	34
3.2.	ÇALIŞMA GRUBU.....	34
3.3.	VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	34
3.4.	DEĞERLER EĞİTİMİ PROGRAMI VE UYGULAMASI.....	36
3.5.	VERİLERİN ANALİZİ	39
BÖLÜM IV.....		40
BULGULAR.....		40
BÖLÜM V.....		49
TARTIŞMA VE YORUM.....		49
BÖLÜM VI.....		53

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	53
KAYNAKÇA	55
EKLER	66
EK 1: Değerler Eğitimi Programı Örnek Etkinleri	67

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Değerler Eğitimi Programı Etkinlik Adları Ve Kazanımlar.....	37
Tablo 2. Deney Ve Kontrol Grubu Sosyal Duygusal Uyum Düzeyleri Ön Test Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	40
Tablo 3. Deney Grubu Sosyal Duygusal Uyum Düzeyleri Ön Test-Son Test Puanlarına Ait Betimsel İstatistikler.....	41
Tablo 4. Deney Grubu Sosyal Duygusal Uyum Ön Test-Son Test Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları.....	42
Tablo 5. Kontrol Grubu Sosyal Duygusal Uyum Düzeyleri Ön Test - Son Test Puanlarına Ait Betimsel İstatistikler.....	44
Tablo 6. Kontrol Grubu Sosyal Duygusal Uyum Düzeyleri Ön Test - Son Test Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları.....	46
Tablo 7. Deney ve Kontrol Grupları Sosyal duygusal uyum düzeyleri Son Test Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	47

BÖLÜM I

GİRİŞ

İnsanın tüm yaşamı göz önünde bulundurulduğunda bazı yaşam dilimlerinin, psikolojik ve fizyolojik gelişmeler açısından daha kritik dönemler olarak ele alınması gerektiği bilinmektedir. Örneğin, 0-6 yaşlar arasını kapsayan okul öncesi yılları; kişiliğin oluşumu ve şekillenmesi, temel bilgi, beceri ve alışkanlıkların kazanılması ve geliştirilmesinde ileri yıllara olan etkisi nedeniyle, yaşamın en kritik dönemlerinden biridir (Sevinç, 2005). Çocukların yaşitlarıyla kendi çevrelerini oluşturup gelişimlerini en sağlıklı, en doğal biçimde yaşayabilecekleri bir ortam sağlayan okul öncesi eğitim kurumları girmektedir. Okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan programlar ve çocuğa sunulan ortam, planlı, sistemli, çocukların yaş ve gelişim özelliklerini destekleyici nitelikte olduğundan kurumlarda verilen okul öncesi eğitim büyük önem taşır (Aral ve diğerleri, 2002).

Bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelerin yanı sıra yaşam ve iletişim biçimlerinde de hızlı değişimin yaşandığı günümüz dünyasında ahlak ve etik eğitimin ayrı bir önem kazandığı yadsınamaz. Bu alanda gerçekleştirilecek çalışmaların önemli boyutlarından birini eğitim programlarında bilgi ve becerilerin yanı sıra davranışlara yön verecek değerlere yer verilmesi oluşturmaktadır (Paykoç, 2007).

Yaşamda davranışlara yön veren birey ve toplum tarafından sahip olunması istenen nitelikleri simgeleyen ilke, standart ve düşünceler biçiminde tanımlanan değerlerin eğitimi ailede başlayan; aile toplum ve eğitim kurumlarını kapsayan çok boyutlu bir süreçtir (Çengelci, 2010).

Peki, küçük çocuklara neden değerler eğitimi verelim? Çünkü çocukların, “etik kurallar” da diyebileceğimiz bu değerler deneme yanılma yöntemiyle öğrenmeleri çok zor. Ayrıca, bu değerleri erken yaşta benimseyen çocukların kendilerine güvenleri olur, kendi kararlarını verebilirler, problemlerini çözebilirler. En önemlisi ise değerler benimsemenin onların mutlu olmalarına katkıda bulunmasıdır. Bir

kişinin etik kurallara uymaması da o kişinin başarısız olmasına, toplumda dışlanmasına, mutsuzluğuna yol açabilir (Eyre 1993,Akt: Alpöge, 2011).

Araştırmalara bakıldığında değerlerin küçük yaşta verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Buda okul öncesinde değerler eğitiminin önemli olduğunu ortaya koyar.

1.1. AMAÇ

Bu araştırmada; “Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden beş yaş çocuklarına uygulanan değerler eğitimi programının, beş çocuklarının sosyal ve duygusal uyum düzeyine etkisi incelenmiştir.

1.2. ALT AMAÇLAR

Araştırmanın temel amacına bağlı olarak aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

1. Kontrol ve deney grubunun sosyal duygusal uyum düzeylerinin ön test ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma var mıdır?
2. Deney grubunun sosyal duygusal uyum düzeyleri açısından ön test-son test puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma var mıdır?
3. Kontrol grubunun sosyal duygusal uyum düzeyleri açısından ön test-son test puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma var mıdır?
4. Kontrol ve deney grubunun sosyal duygusal uyum açısından son test puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma var mıdır?

1.3. DENENCELER

1. Kontrol ve deney grubunun sosyal duygusal uyum düzeylerinin ön test ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark yoktur.
2. Deney grubunun sosyal duygusal uyum düzeyleri açısından ön test-son test puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark vardır.
3. Kontrol grubunun sosyal duygusal uyum düzeyleri açısından ön test-son test puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark yoktur.

4. Kontrol ve deney grubu sosyal duygusal uyum açısından son test puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark vardır.

ÖNEM

Son yıllarda değerler eğitimi konusuna verilen önem artmaktadır. Ancak okul öncesinde değerler eğitimi noktasında ülkemizde araştırmaların yeterli düzeyde olmadığı görülmüştür.

Dolayısıyla bu araştırma sonucunda elde edilen bulguların

- Okul öncesinde değerler eğitimine dikkat çekmek için,
- Okul öncesinde sosyal-duygusal uyum düzeylerine dikkat çekmek için,
- Okul öncesi öğretmenlerine değerler eğitimi ve sosyal duygusal uyum konularında farkındalık yaratmak için,
- Değerler eğitimini okul öncesi dönemde verilmesi gerekliliğine vurgu yapmak için yararlı olacağı düşünülmektedir.

TANIMLAR

Okul Öncesi Eğitim: Okul öncesi eğitim; çocuğun doğduğu günden temel eğitime başladığı güne kadar geçen sıfır-altı yaş arasındaki dönemi kapsayan ve çocukların daha sonraki yaşamlarında çok önemli bir yeri olan; bedensel, psiko motor, sosyal-duygusal, zihinsel ve dil gelişimlerinin büyük ölçüde tamamlandığı, bu doğrultuda kişiliğin şekillendiği “Erken Çocukluk Çağı” diye de adlandırılan gelişim ve eğitim süreci olarak tanımlanabilir (Aral ve diğerleri, 2002).

Değer: Özel bir davranış tarzına veya karşıt bir duruma karşılık kişisel ve sosyal tercihlerin durumlarını gösteren inançtır (Rokeach, 1973).

Değerler Eğitimi:

Sosyal Uyum: Sosyal uyum, bireyin diğer insanlara uyum gösterebilme başarısı, grubunda kendini özgün bir biçimde tanıtabilmesidir (Yavuzer, 2005).

Duygusal Uyum: Duygusal uyum, kişinin kendisine, başkalarına ve çevresindeki nesnel dünyaya olan tutumlarıyla ilgili her çeşit duygu ve düşünceyi içerir(Watts,1979:Akt:Güner,2008).

BÖLÜM II

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

2.1. DEĞER KAVRAMI

Tüm davranışlarımız değerlerle ilişkilendirilebileceğinden eğitimden ekonomiye, felsefeden ilahiyata tüm bilim dalları bir şekilde değerlerle ilgilenmektedirler(Demircioğlu, Tokdemir 2008). Değer kavramının farklı disiplinlere konu olması birçok değer tanımını karşımıza çıkarmaktadır.

TDK (2014), sözlüğünde; “bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, bedel, kıymet, paha, valör; üstün nitelik, meziyet, kıymet”, felsefede “kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey”, matematikte “bir değişkenin veya bilinmeyeninin sayı ile anlatımı”, “bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü” olarak tanımlanmıştır.

Değerler sistemi; alternatifler, tartışma çözümleri ve karar vermeler arasında seçim yapmada, birisine yardım etmek için öğrenilen ilkeler ve kurallar organizasyonudur (Rokeach, 1973).

Sosyolojik açıdan genel olarak değer, kişiye ve gruba yararlı, kişi ve grup için istenilir, kişi veya grup tarafından beğenilen her şeydir (Aydın, 2011). Değerler insanın tarih ve kültür varlığı olarak kendini gerçekleştirme bakımından olduğu kadar, kendisinin ne olduğunu bilmesi ve kendisini soruşturması bakımından da büyük önem taşır. Değerlerin hem eylem hem de bilme bakımından insan varoluşunun temeli olduğunu söylemek yerinde olur (Günay, 2003). Çağlar (2005) ise değerleri, bireylerin düşünce, tutum ve eylemlerinde birer standart olarak ortaya çıkan kültürel öğeler olarak adlandırılabilirliğini ifade etmektedir. Hacıkadiroğlu (2002) değeri, en geniş anlamıyla eleştirilen niteliklerin genel adı olarak tanımlamaktadır. Değer, soyut ya da somut kavramların değerlerini belirtmeye yarayan soyut ölçü birimidir; canlı ve cansız varlıkların, olayların, olguların durumunu, önemini anlatan bir kelimedir (Köknel, 2007).

Kızılcılık ve Erjem (1994)'e göre değer “bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; onların ortak duygu, düşünce, amaç ve menfaatini yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke veya inançlara denir”.

Aydın (2003)'e göre değer tanımları:

- Değerler; inançları içeren ve dolayısıyla da aşkınlıklar taşıyan olgulardır.
- Fertlerin yapıp ettiklerini rasyonelleştirip içselleştirmelerine imkn verirler.
- Genelde ilgi gösterilen, arzu edilen Őeylerdir.
- Her alanla ilgilidirler ve ana alanların kendine özgü değerleri vardır.
- Farklı kaynak ve içeriklere sahip olsalar da bir biçimde sosyaldirler.

Değer kavramına bakıldığında Őöyle zet çıkarılabilir: değer, arzu edilen, arzu edilebilen Şey, olaylarla ilgili insan tutumu demektir. Değerler, ideal davranış biçimleri veya hayat amaçları hakkındaki inançlarımız, davranışlarımıza yn gösteren ölçülerdir. Diğer bir tanımla, değer, bir nesneye, varlığa veya faaliyete, bireysel ve toplumsal açıdan tanınan önem ya da üstünlük demektir (Aydın,2012).

Aşağıda bazı değer özelliklerine yer verilmiştir.

- Değerler paylaşılır.
- Değerler ciddiye alınır.
- Değerler coşkuyla birlikte bulunur.
- Değerler soyutlanabilir.
- Değerler kalıcıdır.
- Değerler bir inançtır.
- Değer bir tercihtir (Silah, 2000).

- Toplum ya da bireyler tarafında benimsenen birleştirici olgulardır.
- Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
- Sadece bilinç değil, duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
- Değerler, bilinçte yer eden ve davranışı yönlendiren güdülerdir (Özgüven, 2003) .

1.Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.

2.Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.

3.Sadece bilinç değil duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.

4.Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.

5.Değerlerin normlardan farkı normlardan daha genel ve soyut bir nitelik taşımasıdır. Değer normu da içerir (MEB, 2004).

2.2. DEĞERLER EĞİTİMİ

Eğitim, insan davranışlarında kalıcı değişiklik oluşturma sürecidir. İnsanoğlu soyunu devam ettirirken çocuklarına eğitim yoluyla bildiklerini aktarabilen dünyadaki tek canlıdır. İnsanın bir sonraki kuşağa aktardığı mirasın tümüne kültür adı verilmektedir. İnsan kültür aktaran tek canlı olarak, deneyimlerini, bilgileri, düşüncelerini, inançlarını, zevkleri, acılarını vb. çeşitli yollarla diğer insanlara aktarır. Bu temel özelliği nedeniyle ilk insandan günümüze kadar insanoğlu kültürünü ve uygarlığını bazen ileri bazen de geri götürerek hep bir sonraki kuşağa aktarmıştır ve aktaracaktır. Bu aktarma etkinliğinde en önemli payı eğitim ve öğretim almaktadır (Çüçen 2001).

İnsan açısından eğitimin gayesinin ne olması gerektiği sorusu eğitimciler arasında her zaman tartışılan konulardan birisi olmuştur. Bu tartışmalarda üç nokta ön plana çıkmıştır: İnsanın zihnini ve düşünme kabiliyetini geliştirmek, duygu ve

irade yönünü güçlendirmek ve bedenini eğitmek. İnsanın sağlıklı bir yaşam sürmesi ve kendinden beklenen işleri başarıyla gerçekleştirebilmesi için bedeninin eğitilmesi, akli melekelerin güçlendirilmesi ve ruhunun olumlu değerlerle bezenmesi gerekir (Meydan, 2014).

Değerler, insanların tutum ve davranışlarını etkilemede, tutum ve davranışların belirlenmesinde ve biçimlendirilmesinde önemli rol oynar. Değerler insanların dünyaya bakış açılarını etkilemede, insani algıları geliştirmede ve değiştirmede oldukça etkilidir (Dilmaç ve Ulusoy,2012).

Bireyin yaşam kalitesi açısından bilişsel, duyuşsal ve devinişsel olmak üzere her üç alanda da iyi yetiştirilmesi gerekmektedir. Ancak ülkemizde özellikle duyuşsal davranışların kazandırılması açısından yeterince etkin bir eğitim yapılamadığı çok sık dile getirilen bir konudur. Değerler eğitimi de duyuşsal alanda yer alan davranışların bireylere kazandırılması ile yakından ilişkilidir (Taşpınar, 2009).

Değerler eğitiminin geçmişinin 1920’li yıllarda Amerika’da karakter eğitimi adı altında yapılan çalışmalara dayandığı görülür.1930’lu yıllarda değere verilen önemin düştüğü, 1960’lı yılların sonunda gösterilen ilginin canlandığı görülmüştür. Ancak yapılan çalışmalar 70’li yıllarda yayınlanmıştır. Yayın ve çalışmalarda Rokeach, Simon, How, Raths, Harmin, Krischenbom, Kohlberg gibi isimler ön plana çıkmıştır.1990’lı yıllarda değerlere verilen önemde tekrar gerileme olmuş sosyal anlamda çöküşü işaret eden gelişmeler değerler ve ahlak eğitimi tekrar gündeme getirmiştir. Günümüzde ise “geliştirilmiş karakter eğitimi” adıyla değerleri ve ahlaki gelişimi de kapsayan bir eğitim anlayışı uygulanmaya çalışılmaktadır (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008).

Genç insanlar, her geçen gün artarak, şiddet, sosyal problemler, birbirlerine saygı eksikliği tarafından etkilenmektedirler. Bu durumda, birçok ebeveyn ve eğitimci çözümün bir parçası olarak değerlerin öğretimi üzerinde durmaktadır. Eğer herkes için daha iyi bir dünya oluşturmak istiyorsak eğitim, merkezinde olumlu değerleri barındırmalıdır. Olumsuz rol modeller, şiddet artışı ve materyalizm artışı olduğu yerde çocuklar çok nadir olarak, olumlu sosyal beceriler veya değerleri

kazanabilmektedirler. Değerlerle ilgili farkındalık oluşturmaya dayalı etkinlikler ortaya çıkarıldığında, öğrenciler değerlere dayalı davranışları benimseyebilirler, değerleri keşfetme aracılığıyla rehberlik sağlandığında, daha fazla yarar elde edilir (UNESCO, Living Values Education, 2005).

Değer öğretiminde dikkat edilmesi gereken bazı hususlar açıklanmıştır:

1. Herhangi bir değeri öğretmeye başlarken, önce o değer net bir şekilde tanımlanmalıdır. Söz konusu kavramla eş ve zıt anlamlı kelimeler üzerine konuşarak kavram netleştirilebilir. Öğrencilere iyi, kötü, görev, sorumluluk, sorumsuzluk, erdem hakkında açık ve tam bilgiler verip bunların fikirleri oluşturulmalıdır. Bununla beraber onlardaki değerlerin gerçeğini sahtesinden ayırt etme, gerçek değere sevgi ve bağlılık duyma yetenekleri de geliştirilmelidir.

2. Değerler açıklanırken, söz konusu değere sahip insanların davranışları somut bir şekilde ortaya konmalıdır. Örneğin, sevgiyi öğretmek istiyorsak, “Seven bir insan neler yapar, neler yapmaz?” konusunun tek tek ortaya konulması değer anlaşılmaya ve özümsemesine yardımcı olur.

3. Değerler öğretilirken, söz konusu değere sahip olursa ne kazanacağımız ve sahip olmazsak ne kaybedeceğimiz örneklerle somut bir şekilde ortaya konmalıdır. Örneğin, adaleti öğretmek istiyorsak, “Adil bir insan neler yapar, neler yapmaz?” konusu açıklanmalıdır.

4. Değerlerle ilgili tavsiyelerde bulunurken emir veren bir dil kullanmak yerine, bu konudaki örnek kişi ve öykülerden yararlanarak dolaylı olarak vurgu yapılmalıdır.

5. Değerlerimiz konusunda öğrencilerin tartışması sağlanabilir. “Neden bu değer iyidir?”, “Neden bu değeri önemsemeliyiz?” vb. sorularla değerleri açmak, öğrencilerin değerleri benimsemelerini ve sahiplenmelerine yardımcı olur.

6. Öğrencilerden değerlerle ilgili örnekler bulmalarını istemek konuyu daha iyi vurgular.

7.Değerlerle ilgili etkinlikler hazırlanabilir. Öğrencilerin değerlerle ilgili kompozisyon, şiir, öykü yazmaları resim yapmaları, bulmaca hazırlamaları istenebilir.

8.Öğrencilerin değerlerle ilgili yazılı materyal taraması yaptırılabilir. Değerlerle ilgili gazete dergi haberleri, şiir, öykü, resim, film, sunu bulmaları ve bunların sınıfça okunup tartışılması sağlanabilir.

9.Ödül ve ceza verirken duygusal değil, adaletle hareket edilmelidir (Aydın,2013).

2.3. DEĞERLERİN ÖĞRETİMİ

Temel demokratik değerlerin okul eğitiminin bir parçası olması gerektiği hemen herkesçe savunulan bir görüş olmasına karşın bu eğitimin nasıl yapılması gerektiği konusunda görüş farklılıkları bulunmaktadır (Doğanay, Seggie, Caner, 2012).

Değerler ve değerler ile ilgili literatüre baktığımızda, değerler öğretimi ile ilgili farklı yaklaşımların olduğu görülmektedir. Bu yaklaşımlar;1. Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı, 2. Değerleri Belirginleştirme Yaklaşımı, 3. Değer Analiz Yaklaşımı, 4.Bütüncül Yaklaşım, Kohlberg'in Adil Topluluk Okulları, 5. Değerler Eğitiminde Gizilgüç: Örtük Programı ve 6. Karakter Eğitimi (Dilmaç, 2007).

2.3.1. Doğrudan Öğretim Yaklaşımı

Doğrudan öğretim stratejileri, çokça kullanılan ve yüksek düzeyde öğretmen merkezli bir stratejidir. Bu strateji, anlatım, gösteriler, alıştırma- tekrar yapma, didaktik soru sorma gibi yöntemleri içermektedir. Tümdengelimci bir yapıya sahip olan doğrudan öğretim stratejileri, bilginin verilmesinde etkilidir. Bu stratejiler tümdengelimci bir mantığa sahip olduğu için, önce kural veya genellemeler sunulur, daha sonra verilen örneklerle bu kural ve genellemeler desteklenir (Taşpınar ve Atıcı 2002). Bu yaklaşımın amaçları, öğrencilere belirli değerleri aşlamak veya bunların öğrenciler tarafından içselleştirilmelerini sağlamak, öğrencilerin sahip oldukları değerleri değiştirmektir. Böylece öğrenciler, belirli istenen değerleri yansıtabilirler. Bu yaklaşımda süreç içerisinde; model olma, olumlu ve olumsuz pekiştirme,

küçümseme, azarlama, alternatifleri düzenleme, tamamlanmamış veya taraflı veriler sağlama, oyunlar ve benzetimler, rol oynama ve buluş yoluyla öğrenme kullanılmaktadır (İşcan2007). Doğrudan öğretim yaklaşımı oldukça etkili olmasına karşın, iki temel sınırlılığa sahiptir. Birinci sınırlılık, öğretmen ya da yetişkin pekiştirmesiyle çocukta sık ama kısa sosyal etkileşim örüntüleri ortaya çıkmasıdır. İkinci sınırlılık ise, öğretmenin ya da yetişkinin doğal ortamlarda çocuklar arasındaki etkileşimi kolaylaştırmak için her çocuk ile birebir uzun süreli ilişki kurmaması sürekli olarak aynı ortamda bulunamaması, bu nedenle müdahalenin etkililiğinin azalmasıdır (Özokçu, 2008).

Değer eğitimi üzerinde çalışanlar değer eğitiminin, değerleri ortaya çıkarmak üzere etkinlik düzenleme ya da örtük program yoluyla değil; değerlerin doğrudan öğretimini savunurlar (Milson ve Ekşi, 2003).

Doğrudan değer öğretimi yaklaşımında iki yöntem karşımıza çıkar. Bunlardan ilki telkin yoluyla öğretim yöntemi bir diğeri ise, davranış değiştirme yöntemidir. Aşağıda bu yöntemlerinin işleyişi ile ilgili açıklamalara yer verilecektir.

2.3.2. Telkin Etme Yöntemi

Telkin etme yaklaşımı 1970’de Blanchette ve diğeri tarafından geliştirilmiştir. Bu yaklaşımın amaçları, öğrencilere belirli değerleri aşlamak veya bunların öğrenciler tarafından içselleştirilmelerini sağlamak, öğrencilerin sahip oldukları değerleri değiştirmektir. Böylece öğrenciler, belirli istenen değerleri yansıtabilirler. Bu yaklaşımda süreç içerisinde; model olma, olumlu ve olumsuz pekiştirme, küçümseme, azarlama, alternatifleri düzenleme, tamamlanmamış veya taraflı veriler sağlama, oyunlar ve benzetimler, rol oynama ve buluş yoluyla öğrenme kullanılmaktadır (İşcan, 2007). Değer aktarımının hedefi kısaca şu şekilde özetlenebilir: “Öğrenciler, öğretmeni tarafından muhtemel alternatifler dizini içinden kasıtlı olarak önceden seçilmiş değerler ve normları benimser. Bunlar ders programlarında çocukların gelecekteki eylemlerine ve kararlarına rehberlik etmek üzere belli bir değer yönelimi öğretmek için yer almış en iyi değerlerdir” (Ziebert, 2007: Akt: Yiğittir ve Kaymakcan, 2012). Telkin yönteminde yetişkin tarafından iyi kabul edilen değerler tartışılmaksızın kurallar olarak ortaya konur, çeşitli örnekleme

ve genellemelerle desteklenerek öğrenciler bunlara uymak için ikna edilir. Öğrenciden önceden tespit edilen değer doğruluk ya da yanlışlığını sorgulaması, farklı bağlamlarda nedenler ve sonuçlar üzerine fikir yürütmesi yerine değer anlamını ve değer ile ilgili örnekleri bilip takdir etmesi beklenir. (Dilmaç, 2007).

Bu yöntemde, öğrencilere öğretilmesi istenilen değerlerle tutarlı bir davranış göstermesi için;

a- Amacın belirlenmesi,

b- Ölçütün belirlenmesi,

c- Uygulanacak yöntemi seçme,

d- Seçilen yöntemin uygulanması,

e- Seçilen yöntemin değerlendirilmesi ve gerektiğinde de tekrar etme şeklinde beş basamak işlem uygulanır (Doğanay, 2006).

2.3.3. Davranış Değiştirme Yöntemi

Davranış değiştirme yöntemi de bir tür doğrudan öğretim yöntemidir. İstenilen değerlerle tutarlı bir davranış göstermesi için bireylere, amacın belirlenmesi, ölçütün belirlenmesi, yöntem seçme, yöntemi uygulama ve değerlendirme ve gerektiğinde tekrar şeklinde beş adımlık işlemler uygulanır (Sarı 2007).

2.3.4. Değer Belirginleştirme Yaklaşımı

Değer belirginleştirme yaklaşımı, özellikle altmışlar ve yetmişlerde büyük yankı uyandırmış bir yaklaşımdır. Öğretmenlerin öğrencilerin biçimlenmiş ve yükselen değerlerinin farkına varmalarına yardım etmelerine yönelik bir yöntemdir (Bacanlı, 2006). Yaklaşım, bireylerin hayatlarında neyin önemli olduğunu fark etmelerini sağlamaya dayanmaktadır. Raths, Harmin ve Simon tarafından John Dewey'in çalışmalarından etkilenecek oluşturulan bu yaklaşım, doğrudan öğretim yaklaşımının aksine bireyin neye değer verip vermeyeceğine başkalarının telkiniyle

değil, seçenekleri ve muhtemel sonuçlarını inceledikten sonra kendisinin özgürce değer hakkında karar vermesi esasına dayanmaktadır (Doğanay, 2006).

Raths, Harmin ve Simon (1978) göre, değerlerin belirginleşmesi yaklaşımı, bir değer kazanımının başarıya ulaşılabilmesi için üç farklı basamağın yer alması gerektiğini ileri sürmektedirler.

A. Seçme:

1. Çocukların özgürce değerleri seçimini için cesaretlendirme.
2. Değerleri belirginleştirilirken alternatif seçenekler oluşturulurken yardımcı olmak.
3. Belirginleştirilen alternatiflerin her birinin değerlendirmelerinde yardımcı olmak

B. Ödüllendirme:

4. Yapmış olduğu seçimle ilgili olarak mutlu ve tatmin olma süreci.
5. Seçmiş olduklarının başkaları tarafından onaylanması için fırsat verme.

C. Davranmak:

6. Seçilen değerlerle yaşanan değer yargıları arasında tutarlı davranmayı özendirme.
7. Çocukların yaşamlarındaki bu davranışları sonradan tekrar göstermeleri için yardımcı olma (Akt: Dilmaç, 2007)

2.3.5. Değer Analiz Yaklaşımı

Değer analiz yaklaşımı, Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Kurulu tarafından geliştirilmiş bir değerler eğitim yaklaşımıdır. Bu yaklaşımın temel amacı öğrencilere, karşılaştıkları değerlerle ilgili sorunlar hakkında karar verebilmek için bilimsel araştırma ve mantıksal düşünme sürecini kullanabilmelerine yardımcı olmaktır. Diğer bir deyişle, değer içeren soru ya da sorunları, mümkün olduğunca duyguları katmadan, akıl yürütmeye dayalı olarak inceleyerek karara varmadır. Üst düzey

bilişsel süreçlerin sıklıkla kullandığı bu yaklaşım, öğretmenin telkin ve empozesinden çok, ilgili olgu ve kanıtları değerlendirerek çocukların kendi kendilerine karara varmalarına dayanmaktadır (Welton ve Mallan, 1999:Akt: Sarı, 2007).

2.3.6. Bütüncül Yaklaşım: Kohlberg'in Adil Topluluk Okulları

Bu değer öğretim yaklaşımı Kohlberg'in gelişim kuramına dayanan bir ahlak eğitimi, geleneksel eğitim yöntemlerinden farklıdır. Kohlberg ikişer düzeyden oluşan üç evreli toplam altı basamaklı zihinsel ahlaki gelişim kuramı geliştirmiştir (Dilmaç 2007, Doğanay v.d 2012). Bu yaklaşım öğrencilerin yaklaşımlarına rehberlik eden ahlaki prensipleri geliştirmek için öğrencilere yardım etmeyi esas alır. Bu yaklaşım davranışlarının temeline inerek, bu davranışların ortaya çıkmasını sağlayan değerlerin geliştirilmesini amaçlar. Dolayısıyla öğrencilerin davranışları bu yaklaşımda öncelik değildir. Burada öncelik, öğrencinin bu davranışı ortaya koyarken dayandığı ilkedir. Kohlberg tarafından geliştirilen bu yaklaşımda amaç öğrencilere verilen ahlaki ikilem içeren hikâyelerle onların ahlaki yargılarını ortaya çıkarmaktır. Kohlberg yaptığı araştırmalarda aynı hikâyelere farklı yaş grubunda bulunan öğrencilerin farklı yargılarda bulunduğunu saptamıştır (Selçuk, 2001).

Ahlâki muhakeme yaklaşımında öğretmenin rolü ahlâki ikilemlerin bulunduğu örnekler vererek öğrencilerin kendi çıkmazlarını çözmelerine yardım etmektir. İkilem iki farklı değer ilkesinin çatıştığı gerçek yaşam problemleridir (Doğanay,2006).

Ahlaki ilkem tartışmaları ahlak gelişiminin hızlanmasına katkıda bulunmaktadır. Ancak, tartışmaların ahlak gelişimine katkıda bulunabilmesi için aşağıdaki noktalar dikkate alınmalıdır (Senemoğlu, 2007).

1. Daha üst düzeyde ahlaki düşünmeyi sağlayacak ahlaki çelişkiler olmalı,
2. Öğrencinin, kendi inançları, mantığı ve durumu hakkında analitik düşünmesini sağlamalı,

3. Öğrencinin olayları başkası tarafından görebilmesini, ahlaki empati kurmasını sağlamalı,
4. Öğrenciyi, toplumun ahlak anlayışını ve paylaşılan normları anlamaya yöneltmeli,
5. Öğrenciyi ahlaki seçimlere ve ahlaki etkinliğe yöneltmelidir.

2.3.7. Değerler Eğitiminde Gizilgüç: Örtük Programı

Mikro düzeyde örtük program, “yapılmak istenen” yani eğitim sistemi ya da kurumu tarafından resmi olarak belirtilen eğitim programı ile öğretmen ve öğrencilerin aslında ne yaptıkları ve ne yaşadıklarını, ifade edilmektedir (Sambell ve McDowell, 1998:Akt: Başar, 2011). Örtük program terimi ilk olarak 1968’ de kullanılmakla birlikte örtük programın temelini oluşturan görüşler 20. yüzyılda ortaya konularak geliştirilmiştir (Yüksel, 2004). Bu programın en büyük özelliği yazılı olmamasıdır. Bu nedenle kavramın sosyolojik niteliği daha fazladır. Kavramın bu geniş içeriği şu yönleri içermektedir: Okul içinde görev yapan idareci ve öğretmenlerin davranışları, yaklaşımları, inançları, değer yargıları, okul atmosferinin niteliği, değerleri, okul içi ortamın öğrencilere sağladığı etkileşim örüntüsü ve kültürel tutum ve daha birçok etken bu kavramın içeriğini oluşturan yönlerini içerir (Tezcan, 2003).

2.3.8. Karakter Eğitimi

Karakter eğitimi, çocuklarımızın temel ahlaki ve insani değerleri anlama, onlara karşı hassas olma ve onlarla birlikte yaşamalarına yardımcı olmak amacıyla gerçekleştirilen “kasıtlı” bir takım etkinlikler repertuarıdır (Ekşi, 2003). Diğer bir tanıma göre karakter eğitimi, yetişen yeni nesle temel insani değerleri kazandırma, onlara karşı duyarlılık oluşturma ve onları davranışa dönüştürme konusunda yardımcı olma gayretlerinin ortak adıdır (Ekşi, 2004).

Karakter Eğitimi Ortaklığı (Character Education Partnership) adlı siyasi olmayan bir sivil toplum kuruluşu tarafından “Etkili Karakter Eğitiminin 11 İlkesi” adı altında, aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

1. Karakter Eğitimi iyi karakter özelliklerini güçlendirir ve öğretir.
2. Karakter çok yönlü olarak düşünce, duygu ve davranış boyutlarında tanımlanır.
3. Karakter eğitimi, amaçlı, uygulamalı ve çok yönlüdür.
4. Okul, şefkat ve sevgi ortamıdır.
5. Öğrenciler sıklıkla ahlaki uygulamalar için fırsatlar bulur.
6. Karakter eğitimi, iyi karakteri oluşturmaya yönelik akademik bir programı içerir.
7. Karakter eğitimi, iyi karakter için merkezi önemde olan içsel motivasyonu geliştirmeye çalışır.
8. Okul çalışanlarının hepsi okulda uygulanan karakter eğitimi programına yönelik sorumluluğu paylaşır ve bu beklentiler doğrultusunda yaşar.
9. Karakter eğitimi, çalışan ve öğrencilerin ahlaki liderlik yapmalarını öngörür.
10. Okul, velileri ve halkı karakter eğitiminin tam uygulayıcıları olarak görevlendirir.
11. Karakter eğitimi, okulun karakterini, karakter eğitimcileri olarak okulun çalışanlarını ve öğrencilerin karakter gelişimini değerlendirir.(Elison, 2002: Akt: Yıldırım, 2007).

2.4. OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE DEĞERLER EĞİTİMİ

Değerler; var olan şeyleri ya da süreçleri evrenin bir parçası yapan anlam kalıplarıdır. Özgürlük, sorumluluk, hümanizm gibi değerler aracılığıyla kendimizi büyük bir parçanın yapısı olarak algılarız. Bu anlamlar ağı içinde hayata, insana, evrene anlam yükleyecek bir bilinç, kimlik, kişilik kazanırız. Başkalarıyla kurduğumuz ilişkilerde değerler aracılığıyla kendi varlığımızın boyutlarını keşfederiz, kendimizi öğrenirken onları da öğreniriz. Değerler insana “ne olduğunu gösterdiği kadar “ne” anlama geldiğini de gösterir (Çağlar, 2005). Değerler, toplumu

oluşturan bireylere, nelerin önemli olduğunu, nelerin tercih edilmesi gerektiğini ve kısaca nasıl yaşanılması gerektiğini belirtir. Eğitim kurumlarının genel hedefleri incelendiğinde birçoğunun vatansever olma, temiz olma, sağlığına dikkat etme, düzenli olma, adil olma, yaratıcı olma, girişimci olma gibi birçok değer içerdiği görülmektedir (Akbaş, 2008).

Okul öncesi eğitimde çocukları tüm gelişim alanlarında desteklemek hedeflenir ve okul öncesi eğitimin yararları oldukça açıktır. Nitelikli bir okul öncesi eğitim müfredatı, çocukların karakterlerini şekillendirmekte ve sosyal-duygusal yeteneklerini geliştirmekte ve akademik yetenekleri kadar sosyal becerilerini de geliştirmektedir (Balat, Özdemir, Adak Özdemir, 2011).

Okul öncesi dönem çocuklarda değerlere ilişkin temellerin atıldığı ilk dönemdir. Çocukların doğruları öğrenmesi gerekir ve hangi davranışların başka insanlar tarafından kabul edilebilir olduğunu öğrenmekte yardıma ihtiyaçları vardır (Balaban Dağal ve Balat, 2007). Öğrenilen değerlerin davranışlara aktarılması oldukça önemlidir. Bu bağlamda özellikle erken çocukluk döneminde değer eğitimi vermek kadar davranışlarla yaşamda etkisinin (ya da neticesinin) görülmesi de önemlidir. Toplumun önemli bireylerini oluşturan çocukların sosyal ve duygusal gelişimini desteklemek ve onlara insani değerler kazandırmak, birçok okulöncesi eğitim programının genel amaçlarından bir tanesidir. Dolayısıyla, çocuğun kendisine ve topluma yararlı olmasını öngören temel değerleri kazandırmak için programlarda gerekli eğitim doğrudan veya dolaylı olarak belirtilmektedir (İnan, 2012). Değerlere ilişkin bilgiler tüm hayat boyunca devam eder. Fakat ilk bilgiler erken dönemlerde kazanılmaya başlanır ve kişiliğin oluştuğu dönemlere yani son ergenlik dönemine kadar devam eder. Bu süreden sonra da değerlere ilişkin değişimler elbette mümkündür fakat temel değerler oluşmuştur (Balaban Dağal ve Balat,2007).

Okul öncesi yıllar diğer yaşam dönemleriyle kıyaslandığında gelişimin farklı yönlerini birbirleriyle ilişkisinin yoğun olduğu bir zamandır. Değerler çocuklarda sosyal-duygusal gelişiminde bir parçasıdır. Eğitimcilerin ve ailelerin bu nedenle çocukların sosyal duygusal gelişimlerini desteklemeleri gerekmektedir. Bazı çocuklarda çabuk üzülme genellikle gergin olma, bencillik, çabuk ağlama, sabırsız ve

patlamaya hazır olma şeklinde ki belirtilerin, duygusal bakımdan olgunlaşmamanın göstergesi olabileceği belirtilmektedir. Bu durumda çocuğun duygusal olgunluk için cesaretlendirilmesi gerekir (Balat ve Balaban, 2011).

2.5. OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE SOSYAL VE DUYGUSAL GELİŞİM

2.5.1. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Gelişim

Sosyal bir varlık olan insan doğduğu andan itibaren çevresiyle iletişim halindedir. İçerisinde yaşadığı toplumun kültürel özellikleri onun sosyal ve ahlaki gelişimini belirlemede önemli bir oynar. İnsanın sosyal gelişiminin başlangıcı aslında bebekliğinin ilk günlerine, hatta annesiyle olan ilişkilerindeki duygusal sürece kadar uzanmaktadır. Bu sürecin başlangıcın da” anne bebeğine sevgi göstererek, dokunarak olumlu bir sosyal gelişimin tohumlarını atmaktadır. Bebeğin anneye olan bağımlılığı, kendi ihtiyacını karşıladığı ölçüde bağılılığa dönüşmektedir. Çocuk yürümeye ve konuşmaya başladığında sosyal çevresi genişlemektedir; özellikle oyun vasıtasıyla yakın çevresindeki yetişkin ve çocuklarla yoğun etkileşime girmektedir. Bu esnada olumlu ve olumsuz olmak üzere birçok davranış örnekleriyle karşılaşmaktadır (Selçuk, 2010).

Yaşamın ilk yılları ele alındığında, sosyal gelişimin bebeğin kendi vücuduyla başlayıp çevresindeki insanların farkına varmasıyla devam eden ve gittikçe genişleyen bir bütün olduğu görülmektedir. Çocuğun insanlarla yaşadığı etkileşimler onun sosyal dünyaya katılımını sağlar. Bu süreç içinde çocuk önce yakın çevresindeki kişileri tanır, ardından da farklı sosyal gruplar ve kurallarla karşılaşır (Kotil, 2010).

Çocuğun sürekli sosyal ve duygusal uyumunun, akademik ve bilişsel gelişiminin çocukluk çağı boyunca yakaladığı sosyal becerileri güçlendirecek fırsatlarla yakın ilişkisi vardır. Buradan hareketle bu fırsatı yakalayamayan okul öncesi çocuklar, ilköğretimde ve yetişkinlikte yüksek risk altındadır (Kuru ve Turaşlı, 2006).

Sosyal uyum, bireyin diğer insanlara uyum gösterebilme başarısı, grubunda kendini özgün bir biçimde tanıtabilmesidir. Daha yaygın bir tanımla, sosyal gelişme

(toplumsal gelişim), kişinin sosyal uyarıcıya, özellikle grup yaşamının baskı ve zorunluluklarına karşı duyarlılık geliştirmesi, grubunda ya da kültüründe başkalarıyla geçinebilmesi, onlar gibi davranabilmesidir. Çocuğun topluma ve sosyal yaşantılara karşı tavırlarının biçimi, başkalarıyla nasıl geçineceği, geniş ölçüde yaşamın ilk yıllarındaki öğrenme deneyimlerine bağlıdır. Bu deneyimler de çocuğa verilen fırsatlara, bu fırsatları değerlendirebilmek için sahip olduğu motivasyon, öğretmen ve yetişkinlerin rehberliğine bağlıdır. Bütün bu etkenler, onun sosyalleşmeyi öğrenmesini, grup içindeki yerini ve sosyal gelişimini etkiler (Yavuzer, 2007).

2.5.2. Beş Yaş Çocuğunda Sosyal Gelişim

İlk çocukluk evresinin düğüm noktasını, aile ve çocuk için “altın yaş” olarak nitelendiren 5 yaş oluşturur. Daha olgun ve bilgili bir birey görünümünde olan beş yaş çocuğu, çevresine karşı dostça bir yaklaşım içindedir (Zembat ve Unutkan, 2001). Kendi kendine yeter, sosyaldır, kendinden emindir, şekilci ve uyumludur, rahat ve ciddidir, dikkatli ve kararlıdır (Yavuzer, 2002).

Beş yaş çocukluğun ilginç dönemlerinden biridir. Çocuğun çevresine ilişkin yeni keşiflerde bulunduğu, çevresini giderek genişlettiği, yetişkine daha az ihtiyaç duyarak bazı sorumluluklar almaya hazırlandığı bir yaştır (Oktay, 2002).

Bu yaşta grup oyunlarına katılım sık görülmektedir. Beş yaş çocuğu artık oyunun kurallarına uyar ve oyuncaklarını paylaşır. Kendi haklarını savunur. Başkalarının haklarına daha saygılı davranmaya çalışır. Toplumsal kuralları öğrenir. Arkadaşları ile ilişkilerinde çeşitli sorunlar ve çatışmalar yaşayabilir. Saldırgan tepkiler verebilir. Ancak zamanla, bunun bir çözüm olmadığını, bu tür davranışlarının başkaları tarafından onaylanmadığını görür. Böylelikle, sosyalleştiği ölçüde problemlerine farklı ve toplumca onaylanan çözümler bulmaya çalışır (Kandır, 2004).

Beş yaş çocuğu günlük yaşamda birçok işi kendi başına yapabilir ve böylece bağımsızlığı artar. Yetişkin desteğine artık daha az ihtiyaç duyar. Yardım isteyebilir ve kendinden küçüklere yardım etmeye isteklidir (Kotil, 2010). Beş yaşın sonlarına

doğru, çocuklarda düşünerek hareket etme davranışları görülür. Çocuk zaman zaman ciddileşir, artık toplum düzeninin ayırımına varmıştır (Can, 1995).

2.5.3. Okul Öncesi Dönemde Duygusal Gelişim

Duygu, iç veya dış çevreden gelen etkilerin bireyde haz ya da elem türünden izlenimler oluşturmasıdır (Başal, 2004). Duygular genel olarak bir kısmı kalıtımla getirilen fizyolojik ve bilişsel öğelere sahip ve davranışı etkilemeye dair duygulardır. Çocuklar zaman içerisinde pek çok duygu edinir ve öğrenirler (Ünsal, 2010).

Duygular, bireyin karşıtı ile etkileşimin başında, etkileşim boyunca ve etkileşimin sonunda görülür. Herhangi bir duygunun eşlik etmediğı duygusuz bir etkileşim yoktur. Bireyin çevresi ile etkileşimi sürekli olduğuna göre, bireyin duyguları da süreklilik gösterir. Yerleşik duygu haz, mutluluk yönünde ise, bireyin başarısı artar, eğer üzüntü yönünde ise, bireyin başarısı düşebilir ve bireyde duygusal bozukluklar oluşabilir. Bu neden ile bireyin eğitimi bakımından yerleşik duygunun niteliğı, geçici duygunun niteliğine göre daha önemlidir (Başal, 2004).

Duyuşsal gelişim, çocuğun sevmeye, sevilme, beğenme, beğenilme gibi insanın temel tutumlarına dönük özellikleri kapsar. Çocuğun gelişiminde, duygusal gelişim oldukça önemlidir. Öğrencilerin yaptığı çalışmalarda yüreklendirilmesi, güven kazandırılması gibi sınıf içi çalışmalar duygusal gelişime olumlu etki eder. Son yıllarda çocuğun duygu dünyasını dikkate alan çalışmalarda, duyguların başarıda çok etkili olduğunu ortaya koymuştur (Gülyüz, 2004).

2.5.4. 5 Yaş Çocuğunda Duygusal Gelişim

5 yaş çocuğı yaşlılarıyla ve yetişkinlerle sözlü olarak kolayca anlaşılır. Hem bedeniyle hem de sözle saldırganlık yapabilir. Toplum içinde bazen olumsuz davranır. Diğer çocuklarla oldukça başarılı bir biçimde oynayabilen beş yaş çocuğı yetişkinlerle ilişkilerinde de başarılı ve mutludur. (Polat Unutkan, 2003).

5 yaş çocuğı genellikle canlı ve neşelidir. Zaman zaman tedirginlik ve küskünlük gösterirse de bu tür davranışlar daha çok çocuk yorgun, uykusuz ve ya hasta olduğunda ortaya çıkar (Oktay, 2000).

Bu yaş çocuğu daha çabuk karar verir. Ne kendisi, ne de çevresi ile çelişki halindedir. Kritik durumlarda soğukkanlı olmayı başarır. Güven duygusu ve soğukkanlılık beş yaş çocuğunun övünülecek yapısını açıklar (Yavuzer, 2005).

Sosyal-duygusal gelişim süreci incelendiğinde okul öncesi dönemin bu gelişim alanı için büyük önem taşıdığı görülmektedir. 0-6 yaş dönemi çocuğun sosyal-duygusal gelişiminde temellerin atıldığı, önce ailede daha sonra da okulda sosyalleşme deneyimleri yaşadığı bir dönemdir. Bu dönemde yaşanan deneyimler çocuğun ilerideki yaşamındaki sosyal ilişkilerine temel oluşturması açısından önemlidir. Çocuk bu dönemde toplum içinde nasıl davranması gerektiğini ve insan ilişkilerini kavramaya başlamaktadır. Okul öncesi eğitim çocuğun ilk toplumsal deneyimleri yaşadığı kurumdur. Bu deneyimler çocuğun ilerideki toplumsal yaşamı açısından büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle okul öncesi eğitimde çocukların sosyal-duygusal gelişimlerinin desteklenmesi üzerinde önemle durulmalı ve bu alana yönelik çalışmalara sıklıkla yer verilmelidir (Ekinci Vural, 2006).

2.6. YURTİÇİNDE VE YURTDIŞINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.6.1.Sosyal Ve Duygusal Uyum İle İlgili Yurt İçinde Ve Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Turaşlı ve Zembat (2013), çalışmada benlik algısını destekleyen sosyal duygusal hazırlık programının etkililiği incelenmiştir. Programın 6 yaş çocukların, benlik algısı, okula hazırlık becerileri ve sosyal duygusal uyum düzeyleri üzerindeki etkilerine bakılmıştır. Bulgulara göre, “Benlik Algısını Destekleyen Sosyal-Duygusal Hazırlık Programı” uygulanan çocukların benlik algısı düzeyi program uygulanmayan çocuklara göre 0.1 düzeyinde anlamlı olarak farklıdır. Yine benzer şekilde okula hazırlık becerileri ve sosyal duygusal uyum düzeyleri açısından da program uygulanan çocuklarda program uygulanmayan çocuklara göre 0.1 düzeyinde anlamlı farklar bulunmuştur.

Gülay ve Önder (2011), Araştırmanın amacı, anne tutumlarına göre 5-6 yaş çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeylerini incelemektir. Araştırmanın örneklem grubunu Denizli ilinin merkez ilçesinde ilköğretim okullarının anasınıflarına devam

eden 143 çocuk ve anneleri oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama araçları olarak Anne-Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği (Anne formu) ile Marmara Sosyal Duygusal Uyum Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, annelerin tutumlarına göre çocukların sosyal-duygusal uyum düzeyleri farklılaşmaktadır. Yetkeci annelerin çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeyleri, yetkeci olmayanlara göre düşük iken, otoriter ve izin verici annelerin çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeyleri otoriter ve izin verici olmayanlara göre düşüktür.

Durmuşoğlu Saltalı (2010), Bu araştırmasında Duygu Eğitimi Programının anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının duygusal becerilerine etkisi incelenmiştir. Araştırmanın bağımlı değişkeni anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının “duygusal becerileri”; bağımsız değişkeni ise duygu eğitimi programıdır. Deney ve kontrol gruplarının ön-test puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır. Deney ve kontrol gruplarının duyguları tanıma, duyguları anlama, duyguları ifade etme ve toplam duygusal beceri son test puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur. Deney grubu çocukların duyguları tanıma, duyguları anlama, duyguları ifade etme ve toplam duygusal beceri ön-test/son-test puanları arasında anlamlı bir fark bulunurken, son-testlerin ön-testlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Kontrol grubu çocukların duyguları tanıma, duyguları anlama, duyguları ifade etme ve toplam duygusal beceri ön-test/son-test puanları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır. Deney grubu çocukların son-test/izleme testi ölçümleri arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır. Bu sonuç eğitim programının etkilerinin kalıcı olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Ünsal (2010), Bu araştırmada, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal duygusal uyumları ile davranış sorunları arasındaki ilişkiyi belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaçla 2008–2009 eğitim öğretim yılında, İstanbul ilindeki 8 devlet ve özel okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 432 çocuk ve annelerine “Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği (OÖDSTÖ)”, “60–72 Aylık Çocuklar İçin Marmara Sosyal-Duygusal Uyum Ölçeği (MASDU)” ve “Kişisel Bilgi Formu” uygulanmıştır. Araştırma bulguları, MASDU ve OÖDSTÖ ilişkisinin çocukların cinsiyetlerine, annelerin ekonomik durumlarını

değerlendirmelerine, annelerin eşleri ile ilişkilerini nasıl gördüklerine, annelerin çalıştıkları işten memnun olma düzeylerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiğini, çocukların doğum yılı, kardeş sayısı, okula devam süresi, annenin yaşı, annenin eğitim durumu ve annenin çalışma durumuna göre ise anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymuştur.

Kotil (2010), Bu çalışmada, okul öncesi eğitim kurumuna yeni başlayan ve ebeveynin ilk çocuğu olan 5 yaş çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerine, annelerin ebeveyn öz yeterlik algıları ve okul beklentilerine uyum düzeylerinin etkisi ele alınmıştır. Aynı zamanda çocuğun cinsiyetine, annelerin sahip oldukları özelliklere, annelerin okula başlamaya ilgili davranışlarına göre, çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerinin, annelerinin ebeveyn öz yeterlik algılarının ve okul beklentilerine uyum düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Annelerin sahip oldukları çocuk bakım deneyimlerinin kaynaklarının ve çocuk bakımı konusunda sahip oldukları sosyal destek düzeylerinin çocukların sosyal-duygusal uyum düzeyleri üzerindeki etkisi de araştırılmıştır. Bulgular, erkek çocuklara oranla kız çocukların; çalışmayan, çocuk bakımı konusunda televizyon, internet, kitaplardan bilgi edinen ve yüksek ebeveyn öz yeterliğine sahip annelerin çocuklarının daha yüksek sosyal-duygusal uyum düzeylerine sahip olduklarını göstermektedir. Bunun yanında, annenin okul beklentilerine uyum düzeyinin çocuğun sosyal-duygusal uyum düzeyini yordamada anlamlı bir etkiye sahip olmadığı tespit edilmiştir.

Güner (2008), Bu çalışmada, okul öncesi öğretmenlerinin, kendi programlarında farklı sıklıklarda yer verip, uyguladıkları eğitici drama çalışmaları ile 5-6 yaş grubu çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma bulguları, 5-6 yaş çocuklarının, yaşına, cinsiyetine ve eğitici dramaya katılma sıklıklarına göre sosyal duygusal uyum düzeylerinin istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Haftada 1-2 saat eğitici drama uygulamasına katılan çocukların sosyal duygusal uyum düzeyleri ile haftada 3-4 saat eğitici drama uygulamasına katılan çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerinin istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır. Bulgular, haftada 1-2 saat ve 3-4 saat eğitici drama uygulamasına katılan 5-6 yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeyleri ile haftada hiç drama uygulamasına

katılmayan çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerinin istatistiksel açıdan anlamlı şekilde farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur.

Domitrovich, Cortes ve Greenberg (2007) tarafından 20 okul öncesi eğitim sınıfında 9 ay süreyle Alternatif Düşünce Stratejilerini Yükseltme (Promoting Alternative Thinking Strategy) müfredatı uygulanmıştır. PATS olarak kısaltılan bu program, çocukların sosyal yeteneklerini artırmayı ve davranış bozukluklarını azaltmayı amaçlayan kapsamlı bir öğretici sosyal-duygusal eğitim müfredatıdır. Uygulanan bu program neticesinde, çocukların duygusal bilgi düzeyi, kendi kendini düzenleyebilme, sosyal etkileşim seviyesi ve sosyal yeteneklerinin bir yıl öncesine göre çabucak geliştiği gözlenmiştir. Böylece programın çocukların sosyal becerileri ve duygusal becerilerini geliştirmede etkili bir program olduğunu tespit edilmiştir.

Pahl ve Barrett (2007), Eğlenceli Arkadaşlar isimli bir program geliştirerek, 4-6 yaş çocuklarında ve 7-18 yaş gençlerinde çocuklukta yaşanan anksiyete ve depresyon tedavisinde bu programın etkililiğini ölçmüşlerdir. Bu program, 4-6 yaş çocuklarda, sosyal duygusal yeteneklerin artmasına, üstesinden gelme becerisi ve ileri yaşlardaki duygusal ve davranışsal bozuklukları engellemek için direnç kazanımına odaklanmaktadır. Bu araştırma sonucunda, akademik başarıların artmasında ve ileri yaşlarda hastalık ihtimallerinin azalmasında okul öncesi çocuklara (4-6 yaş) sosyal duygusal yetenek inşasının önemli rol oynadığı görülmüştür. Özellikle çocukların anksiyete belirtilerinin azalması veya tedavisinde ve aileden kaynaklanan stresin azalmasında bu programın etkili olduğu gözlenmiştir.

Şentürk (2007), Bu çalışmada, 60–72 Aylık Çocukların çalışan ve çalışmayan annelerinin çocuk yetiştirme tutumları ile bu çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerini belirlemek amaçlanmıştır. 60–72 aylık çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerini; annenin eğitimine, İstanbul'da yaşam süresine, çalışma durumuna, akrabayla birlikte yaşamasına, annenin eşiyile ilişki düzeyini algılamasına, çocuğun cinsiyetine, ekonomik düzeyine, okul türüne, çocuğun yaşına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiğini; annelerin çocuk sayısına, eşlerinden aldıkları destek düzeyine, annenin yaşına, evlilik süresine, çalışma süresine göre ise anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymuştur.

Ekinci Vural (2006), Bu araştırmanın amacı, aile katımlı sosyal beceri eğitiminin çocukların temel sosyal becerilerinin gelişimine etkisi ile aileden destek alan bir yaklaşıma dayanan programın ailelerin okuldaki eğitime katılım düzeylerine etkisinin incelenmesidir. Araştırma sonunda, deney grubunda yer alan çocukların Psikolojik Gözlem Formunun, Psikososyal Gelişim alt boyutundan aldıkları sontest puanlarının kontrol grubunda yer alan çocukların aynı ölçekten aldıkları sontest puanlarına göre anlamlı derecede artış gösterdiği gözlenmiştir. Deney grubunda yer alan çocukların formdan aldıkları öntest/sontest puanlarının karşılaştırılması sonucunda anlamlı fark elde edilmiştir. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda, deney grubunda yer alan çocukların Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin; Kişiler Arası ilişkiler, Sözel Açıklama Becerileri, Dinleme Becerileri ve Kendini Kontrol Etme becerileri alt ölçeklerinden aldıkları sontest puanlarının kontrol grubunda yer alan çocukların aynı ölçekten aldıkları sontest puanlarına göre anlamlı derecede artış gösterdiği görülmüştür. Kontrol grubunda yer alan çocukların öntest/sontest puanlarının karşılaştırılmasından elde edilen sonuca göre ölçeğin Kendini Kontrol Etme becerileri alt boyutunda anlamlı fark bulunurken diğer üç boyutta anlamlı farka rastlanmamıştır.

Işık (2006), Araştırma bulguları, ailelerin örgütsel ve yapısal niteliğinin; ebeveynlerin öğrenim durumuna, ekonomik durumlarını değerlendirmelerine, eşleri ile ilişkilerini nasıl gördüklerine, sahip oldukları çocuk sayısına, annelerin yaşına ve çalışma durumuna, babaların yaptıkları işten memnun olma düzeylerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiğini; babaların yaşına, annelerin yaptıkları işten memnun olma düzeylerine, ebeveynler arasındaki yaş farkına, İstanbul'da yaşama sürelerine ve yaptıkları işlere göre ise anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymuştur. Ailelerin örgütsel ve yapısal niteliği ile 60–72 aylık çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeyi arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Ailelerin işlevleri sağlıksızlaştıkça, çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeyi de anlamlı bir şekilde azalmaktadır.

Özgülük (2006), Bu çalışmada, tam gün ve yarım gün eğitim veren okul öncesi eğitim kurumlarına giden 5–6 yaş çocuklarının, devam ettikleri programların eğitim sürelerinin sosyal ve duygusal gelişimleri üzerindeki etkileri ele alınmış,

çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerinin eğitim programı türüne, cinsiyete ve sosyo-ekonomik düzeye göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırmanın sonucuna göre, tam günlük eğitim programına devam eden çocukların yarım günlük eğitim programına devam eden çocuklardan, sosyal ve duygusal yönden daha gelişmiş oldukları tespit edilmiştir. Çocukların cinsiyetleri sosyal ve duygusal gelişimlerini etkilememektedir. Bununla birlikte sosyo-ekonomik düzey çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerini olumlu yönde etkilemektedir.

Avcıoğlu (2003), araştırmasında, ana sınıfına devam eden 4-6 yaş grubu çocuklara işbirlikçi öğrenme yöntemine dayalı sosyal beceri eğitimi programı uygulamıştır. Çalışma öncesinde ve çalışma sonunda öğretmen çocukları gözlemleyerek Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğini doldurmuştur. Çalışmanın sonucunda, işbirlikçi öğrenme yöntemi doğrultusunda geliştirilmiş olan sosyal beceri öğretim programının, öğrencilerin hedef sosyal becerileri öğrenmelerinde etkili olduğu bulunmuştur.

Gürşimşek, Girgin ve Harmanlı (2001), erken çocukluk döneminde ailenin çocuk yetiştirme tutumu ile eğitime katılımının çocukların psiko-sosyal gelişimine etkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda çocukların psiko-sosyal gelişimi ile ailenin eğitime katılımı arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

2.6.2. Değerler Eğitimi İle İlgili Yurt İçi Ve Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Temur Doğan ve Yuvacı (2014), Bu araştırma, okul öncesi değer eğitimi uygulanan okullardan seçilen değerlerin ve etkinliklerin incelenmesi ile ilgilidir. Çalışma nitel bir çalışma olup içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma, değer eğitimi müfredatı uygulayan iki okul öncesi eğitim kurumunda gerçekleşmiştir. Bu kurumlarda çalışan iki okul öncesi öğretmeni bir ay boyunca gözlemlenmiştir. Araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır. Değer eğitimi uygulayan öğretmenlerin değer eğitimi verirken çocuklara model olması ve onlara konuyu anlatırken kendisinin de yapmaya çalışmasıdır. Bu durumun çocuklarda etkili olduğu görülmüştür.

Ergün (2013), Bu çalışmanın amacı, ergenlere verilen değerler eğitiminin öz düzenleme stratejileri üzerindeki etkisinin olup olmadığının sınanmasıdır. Ergenler üzerinde uygulanan değerler eğitiminin onların öz düzenleme stratejilerini artırmış olup olmadığını incelemektir. Öğrencilerden 6 kız 5 erkek toplam 11 öğrenci deney grubunu, 6 kız 5 erkek toplam 11 öğrenci de kontrol grubu oluşturmuştur. Ergenlere verilen değer eğitiminden elde edilen bulgular ışığında; ergenlere verilen değer eğitiminin, onların öz düzenleme stratejilerinin gelişimine olumlu etkileri olduğu sonucuna varılmıştır.

Çokdolu (2013), Çalışmanın amacı ilköğretim okullarında ikinci kademe eğitim gören öğrencilere verilen karakter eğitimi programı ile öğrencilerin çatışma ve saldırganlık davranışlarının önlenmesi veya azaltılmasıdır. Çalışmada karakter eğitimi programı uygulanmıştır. program saygı, dostluk dürüstlük, sabır, doğru davranış, yardım severlik, paylaşma, sorumluluk, adalet, liderlik olan 10 değeri kapsamaktadır. Çalışma sonucunda karakter eğitim programının öğrencilerin çatışma ve saldırganlık düzeyinde olumlu bir şekilde değişim sağladığı ortaya çıkmıştır.

Izgar (2013), Bu çalışmanın amacı ilköğretim okulu 8. sınıf öğrencilerine uygulamak üzere hazırlanacak olan değerler eğitimi programının öğrencilerin demokratik tutum ve davranışlarına etkisini belirlemektir. Araştırmacı tarafından 10 hafta boyunca ders saatleri dışında deney grubuna “Değerler Eğitimi Programı” uygulanmıştır. Kontrol grubu ise mevcut öğrenimlerinde devam etmiştir. Deney grubuna uygulanan program bittikten sonra geliştirilen programın öğrenciler üzerindeki etkisini belirleyebilmek için; programın bitiminde her iki gruba son test ve geliştirilen programın öğrenciler üzerindeki kalıcılığını belirleyebilmek için de; 4 hafta sonra her iki gruba kalıcılık testi uygulanmıştır. Araştırma bulgularından elde edilen veriler Uygulanan değerler eğitimi programı ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin demokratik tutum ve davranışlarını değiştirmiştir. Uygulanan değerler eğitimi programı ilköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin bağımsızlık, insan onuruna saygı, arkadaşlık, eşitlik, dürüstlük, sorumluluk, adalet, çeşitlilik, gizlilik ve çevreye saygı alt boyutlarındaki demokratik tutum ve davranışlarını olumlu yönde değiştirmiştir.

Neslitürk (2013), Bu araştırma anasınıfına devam eden çocukların annelerine verilen Anne Değerler Eğitimi Programının (ADEP) 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeylerine etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Deney grubundaki çocukların annelerine her biri 120-150 dakika olmak üzere 9 haftalık, 18 oturum Anne Değerler Eğitimi Programı (ADEP) uygulanmıştır. Kontrol grubundaki çocuklara ise Anne Değerler Eğitimi Programı (ADEP) ile ilgili herhangi bir uygulama yapılmamıştır. Yapılan analizler sonucunda kontrol grubunda anlamlı bir farklılaşma gözlenmezken, uygulanan programın deney grubundaki öğrencilerin iletişim, işbirliği, kendini ifade etme, sorumluluk, empati, grupla birlikte hareket etme ve kendini kontrol etme ile ilgili sosyal becerilerini anlamlı düzeyde arttırmada etkili olduğu gözlenmiştir. Ayrıca 4 hafta sonrasında yapılan izleme testi sonucunda da bu etkinin iletişim dışında diğer sosyal beceriler de kendini gösterdiği görülmüştür.

Yıldız ve Dilmaç (2012), Araştırmada, öğretmen adaylarının sahip oldukları değerler ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırmada genel tarama modelinin bir alt türü olan ilişkiyel tarama modeli uygulanmıştır. Araştırmanın örneklemi, Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 1245 öğretmen adayından oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama araçları olarak Schwartz Değerler Listesi ve Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre sırasıyla güç alt boyutu ile öz denetim, evrensellik, yardımseverlik, uyum ve güvenlik puanları arasında bir ilişki olduğu, bu ilişkilerden duygusal dengesizlik ile güç arasındaki ilişkinin pozitif yönde diğer ilişkilerin ise negatif yönde olduğu tespit edilmiştir. Duygusal dengesizlik kişilik özelliği ile başarı, hazcılık, uyarılma ve geleneksellik alt boyutları arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Duygusal dengesizlik kişilik özelliğiyle güç değeri arasında olumlu ilişkiler, öz denetim, evrensellik, yardımseverlik, uyum ve güvenlik değeri ile olumsuz yönde ilişkiler gözlemlenmiştir.

Katılmış, Ekşi, Öztürk (2011), Bu araştırmada, karakter eğitimi programının, ilköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde doğrudan verilecek değerlerin kazandırılmasına ve akademik başarıya olan etkisini tespit etmek amaçlanmıştır. Ön test-son test ve kontrol gruplu yarı deneysel desene göre yapılan bu çalışmada,

öncelikli olarak karakter eğitimi programı ve ölçme araçları geliştirilmiş daha sonra araştırmanın uygulama aşamasına geçilmiştir. Araştırmanın uygulaması, İstanbul ilinin Ümraniye ilçesinde bulunan bir devlet ilköğretim okulunda gerçekleştirilmiştir. Uygulamaya başlamadan önce sınıflardan biri deney diğeri kontrol grubu olarak atanmıştır. Grupların denk olduğu istatistikî işlemle tespit edilmiştir. Deney grubuna karakter eğitimi programı uygulanırken kontrol grubunda normal ders programı uygulanmıştır. Uygulama haftada 3 ders saati olmak üzere toplam 39 ders saati sürmüştür. Uygulama sonunda karakter eğitimi programının değerlerin kazandırılmasına ve akademik başarıya olumlu yönde etki ettiği saptanmıştır.

Öztürk Samur (2011), Bu araştırmada Değerler Eğitimi Programının anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal duygusal gelişimlerine etkisi incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, değerler eğitimi programının çocukların sosyal duygusal gelişimlerini olumlu yönde desteklediğini söyleyebiliriz.

Uyanık Balat, Özdemir Beceren ve Adak Özdemir (2011), okulöncesi 5-6 yaş grubunda çocuğu alan ebeveynlerin çocuklarının hangi değerlere sahip olmalarını istedikleri ve bu değerlerin ev ortamında mı, okul ortamında mı öncelikli olarak verilmesine ilişkin görüşlerini almak amacıyla bir çalışma yapılmıştır. Çalışma 80 56 ebeveyn üzerinde yürütülmüştür. Araştırma sonucunda, ebeveynler çocuklarının sahip olmasını istedikleri evrensel değerleri sırasıyla dürüstlük, sorumluluk, saygı, mutluluk, adalet, merhamet ve güvenilirlik, iyi vatandaş olma ve barış şeklinde sıralamışlardır. Evde kazandırılmasını istedikleri değerler; saygılı olma, nazik ve dikkatli olmak, cana yakın iyi huylu olmak, kendine özenli ve sağlıklı olmak, özgüvenli olmak, başkalarına karşı duyarlı olmak şeklinde sıralamışlardır. Okulda kazandırılması istenen değerler ise, rekabetçi olmak, diğeri çocuklarla işbirliği içinde çalışmak, toplumu geliştirmeye istekli olmak ve liderlik olarak sıralamışlardır.

Katılmış (2010), Bu araştırmada, karakter eğitimi programının, ilköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde doğrudan verilecek değerlerin kazandırılmasına ve akademik başarıya olan etkisini tespit etmek amaçlanmıştır Deney grubuna 39 ders saati karakter eğitimi programı uygulanmıştır. Kontrol grubuna normal ders programı

uygulanmıştır. Araştırma bulgularına göre karakter eğitimi programı, bilimsellik, adil olma, barış değerlerini kazanmayı ve akademik başarıyı olumlu etkilemiştir.

İnci (2009), Bu araştırmanın temel amacı, erken çocukluk dönemi öğrencilerinin değer yönelimlerini sosyo-ekonomik düzey, yaş ve cinsiyet değişkenlerine göre öğrenci görüşleri doğrultusunda ortaya koymaktır. Elde edilen nitel veriler değerlendirildiğinde, tüm yaş, sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyetteki öğrencilerin güzelliklerle dolu bir dünya ve doğayla bütünlük içinde olmak, yardımsever olmak, kibar olmak, söz dinlemek, bağlılık duymak, sağlıklı olmak, zengin olmak, başarılı olmak, keyif, kendi hedeflerini seçebilmek değerlerine sahip oldukları tespit edilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk değer tipinde yer alan, Atatürk'e sevgi ve saygı duyar değerine, 6 ve 7 yaş, üst sosyo-ekonomik düzey, kız ve erkek öğrencilerin sahip olduğu, ancak 8 yaş, üst sosyo-ekonomik düzey, kız ve erkek öğrencilerin ise Atatürk'ün ilkeleri hayatına rehberlik eder değerine sahip oldukları belirlenmiştir.

Aladağ (2009), ilköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde uygulanacak olan değer öğretim programının öğrencilerin “sorumluluk” değerini kazanma ve gösterme düzeyine etkisini incelediği çalışmada, ön test – son test kontrol gruplu deneme modeli kullanılmıştır. Çalışmada deney grubuna, 8 hafta boyunca değer öğretimi yaklaşımlarına uygun olarak Sosyal Bilgiler dersi öğretimi yapılmış, kontrol grubunda ise var olan süreç gözlenmiştir. Araştırma sonuçları; deney grubu ve kontrol grubu öğrencilerin uygulama sonrası “sorumluluk” değerine ilişkin, Sorumluluk Ölçeği, Bilişsel Düzey Ölçeği ve Duyuşsal Düzey Ölçeğinden elde etmiş oldukları puanlar arasında deney grubu lehine anlamlı fark bulunmuştur. Cinsiyet değişkeni açısından, öğrencilerin Sorumluluk Ölçeği ve Bilişsel Düzey Ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamış, ancak Duyuşsal Düzey Ölçeği son test puanları arasında deney grubunda kız öğrenciler lehine anlamlı fark bulunmuştur. Deney grubunda, ailenin sosyo ekonomik ve kültürel özellikleri değişkeni açısından, sadece öğrencilerin Sorumluluk Ölçeği son test puanları ile anne eğitim düzeyi arasında ve Bilişsel Düzey Ölçeği son test puanları ile ailenin gelir durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Diğer değişkenler arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Öğrenci, öğretmen ve aile görüşmeleri

sonucunda ise değer օęretim programının deney grubu օęrencileri օzerinde olumlu bir etki yaptığını gօstermektedir.

Aydın (2008), yardımseverlik ve sorumluluk odaklı karakter eğitim programının 7. sınıf օęrencilerinin ahlaki olgunluk dօzeyine etkisini araştırmıştır. Uygulama 10 deney 10 kontrol olmak օzere toplam 20 օęrenci օzerinde yօrütölmüřtür. Deney grubunda yer alan օęrencilere 14 oturum yardımseverlik ve sorumluluk odaklı program uygulanmıştır. Araştırma sonuçları programın ilköğretim օęrencilerinin ahlaki olgunluk dօzeyinin gelişmesinde etkili olduğunu gօstermiřtir.

Demir (2008), adalet ve saygı içerikli karakter eğitimi programının 7. sınıf օęrencilerinin ahlaki dօzeyi օzerindeki etkisinin incelendiği ęalıřmasını 20 օęrenci օzerinde yօrütölmüřtür. 10 օęrenci deney, 10 օęrenci de kontrol grubuna dahil edilmiştir. ęalıřma haftada 2 oturum her oturum yaklaşık bir saat olmak օzere toplam 14 oturum sürmüştür. Araştırma bulguları karakter eğitimi programının օęrencilerinin ahlaki olgunluk dօzeyinin gelişmesinde etkili olduğunu gօstermiřtir.

Keskinoğlu (2008), Bu araştırmanın amacı, ilköğretim beşinci sınıf օęrencilerine Değerler Eğitimini vermek ve Ahlâki Olgunluk ve Saldırđanlık ֖lęekleri ile bu programın etkililiğini sınamaktır. Uygulamada beşinci sınıfta okuyan օęrencilerden ahlaki olgunluk seviyesi düşük 15'i deney ve 15'i de kontrol grubu olmak օzere 30 kişi yer almıştır. İnsani Değerler Eğitimi sonucunda elde edilen bulgularda ilköğretim beşinci sınıf օęrencilerinin ahlâki olgunluk dօzeyinin geliştiği ve saldırganlık eğiliminin azaldığı tespit edilmiştir.

Dilmaç (2007), Bu ęalıřmanın amacı, fen lisesi օęrencileri օzerinde insani değerler eğitimi programının օęrencilerin değerlere sahip olma dօzeyinde bir değişiklikler meydana getirip getirmediğini araştırılmasıdır. ֖ęrencilere uygulanan insani değerler eğitim programının bu օęrencilerin değer dօzeyini arttırmada etkili olup olmadığını incelemektir. Uygulamada 15'i deney ve 15' kontrol grubu olmak օzere 30 օęrenci yer almıştır. ęalıřma sonunda değerler eğitimi programının ortaöğretim օęrencilerinin değer gelişim dօzeyini olumlu yօnde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Demirhan İşcan (2007), Bu çalışmanın amacı, ilköğretim düzeyinde, “evrensellik” ve “iyilikseverlik” değerlerini kazandırmaya yönelik hazırlanan değerler eğitimi programının; öğrencilerin değerlerle ilgili bilişsel davranışlarına, duyuşsal özelliklerine ve değerleri gösterme düzeylerine etkisini saptamaktır. Bazı derslerle bütünleştirilerek değerler eğitimi programının uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin değerlere ilişkin bilişsel davranışları kazanma düzeyleri, kontrol grubu öğrencilerinden anlamlı bir biçimde yüksek bulunmuştur. Deney grubundaki öğrencilerin duyuşsal özelliklere ilişkin puanları ile kontrol grubundaki öğrencilerin puanları arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır. Ancak, deney grubundaki öğrenciler, ön uygulama sonuçlarına göre, son uygulamada değerlere ilişkin maddelerde olumlu görüşleri seçtikleri saptanmıştır.

Gökçek (2007), Bu araştırmada, okul öncesi eğitimi alan 5–6 yaş çocukları için hazırlanan karakter eğitimi programının etkisini incelemek amaçlanmıştır. Okul öncesi eğitim alan 5–6 yaş çocukları için hazırlanan yedi anahtar değerden oluşan (saygı, sorumluluk, özgüven, liderlik, yardımseverlik, nezaket, sabır) karakter eğitimi programını 44 çocukla yapılan çalışmada uygulamış ve çocukların ailelerine de karakter eğitimi ile ilgili görüşleri sorulmuştur. Araştırma sonucunda; ailelerin karakter eğitiminin okul müfredatı içinde yer alması gerektiğini ve karakter eğitiminin okul öncesi eğitimimin bir parçası olması gerektiğini düşündükleri görülmüştür. Aileler; Okul öncesi eğitiminin pozitif karakter gelişimine yardımcı olduğunu, evde verilen karakter eğitiminin yetersiz olduğunu, okul öncesi eğitimcisinin, karakter eğitimi konusunda ebeveyn kadar iyi eğitim verebileceğini belirtmiş ve karakter eğitiminin sadece aile tarafından verilmesine katılmadıklarını da ifade etmişlerdir. Uygulanan eğitim programının sonucunda programda yer alan tüm değerlerde olumlu davranış değişikliği görülmüştür. Ailelerden alınan davranış kontrol listesi sonuçlarına göre; karakter eğitimi programı doğrultusunda seçilen değerlere yönelik aile hayatında olumlu davranış değişikliklerine rastlanmamıştır.

Chang ve Munoz (2006), tarafından 2005-2006 yıllarında 390 öğretmen ve 3, 4 ve 5. sınıflardan oluşan toplamda 3.908 öğrencinin katıldığı bir Çocuk Gelişimi Projesi (CDP) uygulamıştır. Çocuk Gelişimi Projesi (CDP) öğretmen ve öğrencilerin gelişimini destekleyen bir karakter eğitim programıdır. Bu araştırma sonucunda,

Çocuk Gelişim Projesinin layıkıyla yerine getirilmesi halinde, öğrencilerin sosyal ve zihinsel gelişimlerine destek katkı sağladığı; öğretmenlerin özdenetimlerini geliştirdiği ve okul dayanışmasıyla ilgili profesyonel gelişimi kolaylaştırabilen bilgiler temin ettiği görülmüştür.

Viadero (2003), araştırmasında değerler eğitimi programı uygulamış, sonucunda da sınıfta çocukların problem davranışlarında azalma, eğitimcilerin daha güvenli ve akademik başarıda artış olduğuna ulaşılmıştır.

Dilmaç (1999), tarafından yapılan çalışmada dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerine sevgi, hakikat, iç huzur, doğru davranış, şiddet kaçınma başlıklarını içeren İnsani Değerler Eğitimi Programı uygulamıştır. Program 36 hafta sürmüştür. İnsani değerler eğitiminden elde edilen bulgular ışığında bu programın ilköğretime giden çocukların ahlaki olgunluk düzeyinin gelişmesinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ile toplanan verilerin değerlendirilmesinde kullanılan istatistiksel yöntemler üzerinde durulmuştur.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırmada değerler eğitimi programına katılan çocuklarla, katılmayan çocukların sosyal uyum düzeyleri arasındaki farkı belirlemek amacıyla ön test –son test kontrol gruplu deneme modeli kullanılmıştır. Ön test son test kontrol gruplu modelde yansız atama ile oluşturulmuş iki grup bulunur. Bunlardan biri deney öteki kontrol grubu olarak kullanılır. Her iki grupta da deney öncesi ve deney sonrası ölçmeler yapılır (Karasar, 2007).

Çalışmamızda bağımlı değişken anasınınına devam eden beş yaş çocuklarının “Sosyal ve Duygusal uyum düzeyleri”dir. Çocukların sosyal ve duygusal uyum düzeyleri üzerine etkisi incelenen bağımsız değişken ise “Değerler Eğitimi Programı”dır. Çalışmada, deney grubuna seçilen çocuklara buldukları ortamdaki yaşantılarına ek olarak, araştırmacı tarafından değerler eğitimi programı uygulanırken, kontrol grubundaki çocuklara öğretmenleri tarafından günlük eğitim programlarının uygulanmasına devam edilmiştir.

3.2. ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın çalışma grubu 2013-2014 öğretim yılında Ankara İl Merkezinde Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı resmi bir bağımsız anaokulunda eğitim-öğretim gören 5 yaş grubunda olan 40 çocuktan oluşmuştur. Deney grubu, 21 (12 kız, 9 erkek), kontrol grubu,19 (10 kız, 9 erkek) çocuktan oluşmuştur.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu araştırmada gerekli verileri toplamak için “Beş Yaş Çocukları İçin Marmara Sosyal Duygusal Uyum Ölçeği “ kullanılmıştır.

Marmara Sosyal-Duygusal Uyum Ölçeği (MASDU)

Ölçek, Önder ve arkadaşları tarafından 2004 yılında Marmara sosyal duygusal uyum ölçeği olarak yaşları 6,0–6,11 ay olan çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerini ölçmeyi amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek Işık (2006) tarafından 60-72 Aylık çocukların sosyal-duygusal uyumları ölçmesi için çalışılmıştır.

Altı yaş çocuklar için geliştirilen ve 36 maddeden oluşan Marmara Sosyal Duygusal Uyum Ölçeği'nin (MASDU), 5 yaş çocukları için geçerlik ve güvenilirliğini sınındığı çalışma sonucunda ölçeğin 19 maddesinin 5 yaş çocuklar için uygulanabilir olduğu görülmüştür.

19 maddeden ve 4 alt boyuttan(Sosyal Yaşamın Gereklerine Uygun Davranma”, “Sosyal Yaşama Uygun Tepki Verme”, “Akranlarla Etkileşim” ve “Sosyal Çevreye Pozitif Davranma”) oluşan ölçek 60-72 aylık Çocukların sosyal-duygusal uyumlarını ölçmek için kullanılır. Ölçek öğretmen tarafından doldurulur.

60-72 Aylık Çocuklar İçin MASDU Ölçeğindeki her madde ‘hiçbir zaman (1 puan)’, ‘bazen (2 puan)’ ve ‘her zaman (3 puan)’ şeklinde puanlanmaktadır. Bu puanların toplanmasıyla ölçeğin toplam puanı elde edilir, ayrıca her bir alt boyut için de ayrı puan belirlenebilir.

Yapılan madde analizleri, ölçeğin tümü ve alt boyutları bazında, maddelerin madde toplam ve madde kalan korelasyonları için $p < .001$ düzeyinde anlamlı sonuçlar vermiştir. Bu değerler ölçeğin güvenilir olduğunun göstergesidir.

MASDU'nun tamamı ve alt ölçeklerine ilişkin iç tutarlılık, Cronbach Alpha (sosyal yaşamın gereklerine uygun davranma: ,86, sosyal duruma uygun tepki verme: ,75, akranlarla etkileşim: ,77, sosyal çevreye pozitif yaklaşma: ,70) Spearman-Brown ve Guttman, katsayılarının yüksek olması ve .001 düzeyinde anlamlı olması ölçeğin iç tutarlılığının yüksek olduğunu göstermektedir.

Marmara Sosyal ve Duygusal Uyum Ölçeği'nin güvenilirlik analizleri arasında zamana karşı direnç de yapılmıştır. Ölçek, üç hafta ara ile aynı çocuk grubuna uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, MASDU Ölçeği'nin her iki uygulama sonuçları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < .001$). Her iki uygulama arasında

anlamlı fark ise (ortalamalar arasında fark) belirlenememiştir. Bu bulgulara göre ölçeğin test-tekrar test güvenilirliğinin tatmin edici olduğu sonucuna varılmıştır.

Ölçeğin alt boyutları ayırt edicilik sınavına tabi tutulmuş, ilk ve son çeyrek puanları karşılaştırıldığında tüm alt boyutların ayırt edici oldukları saptanmıştır (Işık, Güven, 2006).

3.4. DEĞERLER EĞİTİMİ PROGRAMI VE UYGULAMASI

Ana sınıfına devam eden 5 yaş çocuğuna verilen değerler eğitimi programı, araştırmacı tarafından 8 hafta süre ile haftada 2 oturum şeklinde uygulanmıştır. Her oturum 60 dakika sürmüştür. Oturumlar haftanın Perşembe ve Cuma günleri saat 10.30-12.00 da yapılmıştır.

Program 5 yaşında 12'si kız 9'u erkek olan toplam 21 çocuktan oluşan "deney grubuna" uygulanmıştır.

Değerler eğitimi programı verilirken "doğrudan öğretim yaklaşımı" kullanılmıştır. Programda grup oyunları, grup sohbetleri, drama, sanatsal etkinlikler, şarkı gibi öğretim yöntem-teknipleri kullanılmıştır.

Oturumlara işlenen değerle ilgili hikâye ile başlayıp çocuklara o değeri sezdirmeye çalışılmıştır. Çocukların kendini ifade edebilmesi için grup sohbetlerine, eğlenceli vakit geçirmeleri için şarkılar ve oyunlara yer verilmiştir.

Değerler eğitimi programı çocuklara "sevgi, saygı, işbirliği, arkadaşlık, iyilik ve yardım severlik değerlerini kazandırmak için" hazırlanmıştır.

Tablo 1. Değerler Eğitimi Programı Etkinlik Adları Ve Kazanımları

DEĞER ADI	ETKİNLİK ADI	KAZANIM
SEVGİ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sevgi nedir 2. Sen de sevgini göster 3. Sevgi çemberi 4. Sevgiyle el ele 5. Sevgini söyle 6. Sevgi mektupları	<p>Sevgi kavramını tanımlar</p> <p>Başkalarına sevgisini çeşitli yollarla ifade eder.</p> <p>Birbirlerine sevgi sözcükleri ifade edebilir.</p>
SAYGI	<ol style="list-style-type: none"> 1. Saygı nedir? 2. Saygıyı öğreniyorum 3. Marketteyim 4. Boyuyorum 5. Şarkı söyleyelim 6. Başkalarına saygı duyuyorum	<p>Saygının nasıl bir duygu ve yaşantı olduğunu fark eder.</p> <p>Saygılı ve saygısız insanların özelliklerini öğrenir.</p> <p>Saygı kavramının anlamını bilir</p> <p>Kendine saygı ve saygıdeğer kavramını tanımlar.</p> <p>Farklılıklara saygı ile ilgili bilinç geliştirir.</p> <p>Büyüklerle saygı davranışını geliştirir.</p>
İŞBİRLİĞİ	<ol style="list-style-type: none"> 1. İşbirliği yapıyorum 2. İşbirliği öğreniyorum 3. Arkadaşımınla bütünüm 4. Bebek yapalım	<p>Gönüllü olarak grup etkinliklerine katılır.</p> <p>Grup etkinlikleri kurallarına uyar</p> <p>Grup içinde kendini rahat ve</p>

	<p>5. Mandal dizmece oyunu</p> <p>6. Sınıfı temizliyoruz</p> <p>7. Boyama yapalım</p>	<p>güvende hisseder.</p> <p>Grup içindeki güçlü birliktelik duygusunu ve dostluk ortamını ifade eder.</p>
ARKADAŞLIK	<p>1. Arkadaşlık nedir?</p> <p>2. Arkadaşlık zinciri</p> <p>3. Arkadaşlarım</p> <p>4. Mutlu kareler</p> <p>5. Şarkı söyleyelim</p> <p>6. Kalp kutusu</p> <p>7. Arkadaşıma sevgimi nasıl gösteriyorum?</p>	<p>Arkadaşlık ve dostlukla ilgili bilinç geliştirir.</p> <p>Duygularını tanıır ve arkadaşına gösterir.</p> <p>Farklılıkların arkadaşlığa engel olmadığını bilir.</p> <p>Arkadaşlığın önemini kavrar.</p> <p>Arkadaşları ile vakit geçirmekten mutlu olur.</p>
İYİLİK VE YARDIM SEVERLİK	<p>1. Yardım nedemek</p> <p>2. Çöp kutusu ve iyilik kutusu</p> <p>3. Resimlerle iyilik</p> <p>4. İyilik balonları</p> <p>5. Yardım etmezsen donarım</p> <p>6. Görevimiz iyilik</p>	<p>Gönüllü olarak iyilik yapar.</p> <p>Yardıma ihtiyaç duyanlara yardım eder.</p> <p>Yardıma duyulan ihtiyacı fark eder.</p> <p>Yardımlaşma davranışı ile ilgili girişimde bulunur.</p> <p>Yardımsever olmayı benimser.</p>

3.5. VERİLERİN ANALİZİ

Veriler SPSS (Statistical Package Program for Social Science) 15.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analizlerde anlamlılık düzeyi 0,05 ($p < 0,05$) olarak kabul edilmiştir. Örneklem sayısının azlığı ve parametrik koşulların sağlanamaması nedeniyle deney grubu ön test ve son test puan farklılıklarının istatistiksel olarak anlamlılığı Wilcoxon İşaretli Sıralar testi ile kontrol edilmiştir. Aynı sebeplerle kontrol grubu ön test puanları ile deney grubu ön test puanlarının karşılaştırılmasında ve kontrol grubu son test puanları ile deney grubu son test puanlarının karşılaştırılmasında Mann Whitney U testi kullanılmıştır.

- Araştırmanın birinci amacı doğrultusunda kontrol ve deney grubunun sosyal duygusal uyum düzeylerinin ön test puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılığın olup olmadığını belirlemek için Mann Whitney U analizi,
- Araştırmanın ikinci amacı doğrultusunda deney grubunun sosyal duygusal uyum düzeylerinin ön test son test puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılığın olup olmadığını belirlemek için Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi,
- Araştırmanın üçüncü amacı doğrultusunda kontrol grubunun sosyal duygusal uyum düzeylerinin ön test son test puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılığın olup olmadığını belirlemek için Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi,
- Araştırmanın dördüncü amacı doğrultusunda kontrol ve deney grubunun sosyal duygusal uyum düzeylerinin son test puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılığın olup olmadığını belirlemek için Mann Whitney U analizi kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden beş yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeylerine, değerler eğitimi programının etkisini incelemek amacıyla yapılan araştırmada deney ve kontrol gruplarının sosyal duygusal uyum düzeylerine ilişkin bulgularına tablo 2 – 7 arasında yer verilmiştir.

Tablo 2. Deney Ve Kontrol Grubu Sosyal Duygusal Uyum Düzeyleri Ön Test Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Alt Boyut	Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamları	U	P
Sosyal Yaşamın Gereklerine Uygun Davranma	Deney	1	21.64	454.50	175.50	0.510
	Kontrol	9	19.24	365.50		
Sosyal Duruma Uygun Tepki Verme	Deney	1	19.82	418.00	183.00	0.637
	Kontrol	9	21.42	407.00		
Akranlarla Etkileşim	Deney	1	19.76	415.00	184.00	0.654
	Kontrol	9	21.32	405.00		
Sosyal Çevreye Pozitif Yaklaşma	Deney	1	19.69	413.50	182.50	0.634
	Kontrol	9	21.39	406.50		

Tablo 2 incelendiğinde, sosyal duygusal uyum ölçeğinin alt boyutu olan sosyal yaşamın gereklerine uygun davranma açısından deney ve kontrol grubunun ön test puanları arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmamıştır ($p=0.510$, $p>0.05$).

Sosyal duygusal uyum ölçeğinin alt boyutu olan sosyal duruma uygun tepki verme açısından deney ve kontrol grubunun ön test puanları arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmamıştır ($p=0.637$, $p>0.05$).

Sosyal duygusal uyum ölçeğinin alt boyutu olan akranlarla etkileşim açısından deney ve kontrol grubunun ön test puanları arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmamıştır ($p=0.654$, $p>0.05$).

Sosyal duygusal uyum ölçeğinin alt boyutu olan sosyal çevreye pozitif yaklaşma açısından deney ve kontrol grubunun ön test puanları arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmamıştır ($p=0.634$, $p>0.05$)

Tablo 3. Deney Grubu Sosyal Duygusal Uyum Düzeyleri Ön Test-Son Test Puanlarına Ait Betimsel İstatistikler

Alt Boyut		N	Minimum	Maximum	$\bar{\chi}$	SS
Sosyal Yaşamın Gereklerine Uygun Davranma	Ön Test	1	9	25	18.90	4.13
	Son Test	1	9	27	21.19	4.48
Sosyal Duruma Uygun Tepki Verme	Ön Test	1	4	9	7.10	1.34
	Son Test	1	5	12	8.95	1.91
Akranlarla Etkileşim	Ön Test	1	4	7	5.62	0.80
	Son Test	1	4	9	7.14	1.39
Sosyal Çevreye Pozitif Yaklaşma	Ön Test	1	5	8	6.05	0.92
	Son Test	1	5	9	6.62	1.28

Tablo 3. incelendiğinde, sosyal duygusal uyum ölçeğinin tüm alt boyutlarında deney grubu son test puanlarının ön test puanlarından yüksek olduğu görülmektedir.

Sosyal yaşamın gereklerine uygun davranma alt boyutunda deney grubu ön test puan ortalamasının 18.90, son test puan ortalamasının 21.19 olduğu görülmektedir. Bu sonuç, deney grubunun sosyal yaşamın gereklerine uygun davranma becerisinin arttığını göstermektedir.

Sosyal duruma uygun tepki verme alt boyutunda deney grubu ön test puan ortalamasının 7.10, son test puan ortalamasının 8.95 olduğu görülmektedir. Bu sonuç, deney gurubunun sosyal duyuma uygun tepki verme becerisinin arttığını göstermektedir.

Akranlarla etkileşim alt boyutunda deney grubu ön test puan ortalamasının 5.62, son test puan ortalamasının 7.14 olduğu görülmektedir. Bu sonuç, deney gurubunun akranlarla etkileşim becerisinin arttığını göstermektedir.

Sosyal çevreye pozitif yaklaşma alt boyutunda deney grubu ön test puan ortalamasının 6.05, son test puan ortalamasının 6.62 olduğu görülmektedir. Bu sonuç, deney gurubunun sosyal çevreye pozitif yaklaşma becerisinin arttığını göstermektedir.

Tablo 4. Deney Grubu Sosyal Duygusal Uyum Ön Test-Son Test Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Alt Boyut	Ön test- Son test	n	Sıra Ortalaması	Sıraların Toplamı	Z	P
Sosyal	Negatif sıra	0	0.00	0.00		
Yaşamın	Pozitif sıra	15	8.00	120.00		
Gereklerine Uygun	Eşit	6			-3.451*	0.000
Davranma	Toplam	21				
Sosyal Duruma	Negatif sıra	0	0.00	0.00		
Uygun Tepki	Pozitif sıra	19	10.00	190.00		
Verme	Eşit	2			-3.873*	0.000
	Toplam	21				
Akranlarla	Negatif sıra	0	0.00	0.00		
Etkileşim	Pozitif sıra	17	9.00	153.00		
	Eşit	4			-3.727*	0.000
	Toplam	21				
Sosyal Çevreye	Negatif sıra	1	7.50	7.50		
Pozitif Yaklaşma	Pozitif sıra	9	5.28	47.50		
	Eşit	11			-2.080*	0.038

Tablo 4 incelendiğinde, sosyal duygusal uyum ölçeğinin alt boyutu olan sosyal yaşamın gereklerine uygun davranma açısından deney grubunun ön test - son test puanları arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmuştur ($p=0.000$, $p<0.05$). Bu sonuç, değerler eğitimi sonrasında deney grubunun sosyal yaşamın gereklerine uygun davranma becerilerinin arttığını göstermektedir.

Sosyal duygusal uyum ölçeğinin alt boyutu olan sosyal duruma uygun tepki verme açısından deney grubunun ön test - son test puanları arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmuştur ($p=0.000$, $p<0.05$). Bu sonuç, değerler eğitimi sonrasında deney grubunun sosyal duruma uygun tepki verme becerilerinin arttığını göstermektedir.

Sosyal duygusal uyum ölçeğinin alt boyutu olan akranlarla etkileşim açısından deney grubunun ön test - son test puanları arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmuştur ($p=0.000$, $p<0.05$). Bu sonuç, değerler eğitimi sonrasında deney grubunun akranlarla etkileşim becerilerinin arttığını göstermektedir.

Sosyal duygusal uyum ölçeğinin alt boyutu olan sosyal çevreye pozitif yaklaşma açısından deney grubunun ön test - son test puanları arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmuştur ($p=0.038$, $p<0.05$). Bu sonuç, değerler eğitimi sonrasında deney grubunun sosyal çevreye pozitif yaklaşma becerilerinin arttığını göstermektedir.

Deney grubunun ön test ve son test sonuçları bütün olarak değerlendirildiğinde, dört alt boyut açısından da anlamlı bir farklılık olduğu belirgindir. Bu sonuç, uygulanan eğitim programının çocukların söz konusu alt boyutlardaki gelişimlerine önemli bir katkısının olduğunu açıkça göstermektedir.

Tablo 5. Kontrol Grubu Sosyal Duygusal Uyum Düzeyleri Ön Test - Son Test Puanlarına Ait Betimsel İstatistikler

Alt Boyut		N	Minimum	Maximum	$\bar{\chi}$	SS
Sosyal Yaşamın Gereklerine Uygun Davranma	Ön Test	9	12	25	18.42	3.63
	Son Test	9	12	25	18.95	3.76
Sosyal Duruma Uygun Tepki Verme	Ön Test	9	4	8	6.21	1.18
	Son Test	9	5	9	6.74	1.15
Akranlarla Etkileşim	Ön Test	9	4	7	5.74	0.87
	Son Test	9	4	7	5.95	0.97
Sosyal Çevreye Pozitif Yaklaşma	Ön Test	9	4	9	6.26	1.45
	Son Test	9	4	9	6.89	1.45

Tablo 5 incelendiğinde sosyal duygusal uyum ölçeğinin tüm alt boyutlarında kontrol grubu son test puanlarının ön test puanlarından yüksek olduğu görülmektedir.

Sosyal yaşamın gereklerine uygun davranma alt boyutunda kontrol grubu ön test puan ortalamasının 18.42, son test puan ortalamasının 18.95 olduğu görülmektedir. Bu sonuç, kontrol grubunun sosyal yaşamın gereklerine uygun davranma becerisinin çok az düzeyde arttığını göstermektedir. Ancak deney grubuna ait ön test – son test puanları ile karşılaştırıldığında, kontrol grubundaki bu artışın çok belirgin olmadığı görülmektedir.

Sosyal duruma uygun tepki verme alt boyutunda kontrol grubu ön test puan ortalamasının 6.21, son test puan ortalamasının 6.74 olduğu görülmektedir. Bu sonuç, kontrol grubunun sosyal duruma uygun tepki verme becerisinin çok az

düzeyde arttığını göstermektedir. Ancak deney grubuna ait ön test – son test puanları ile karşılaştırıldığında, kontrol grubundaki bu artışın çok belirgin olmadığı görülmektedir.

Akranlarla etkileşim alt boyutunda kontrol grubu ön test puan ortalamasının 5.74, son test puan ortalamasının 5.95 olduğu görülmektedir. Bu sonuç, kontrol grubunun akranlarla etkileşim becerisinin çok az düzeyde arttığını göstermektedir. Ancak deney grubuna ait ön test – son test puanları ile karşılaştırıldığında, kontrol grubundaki bu artışın çok belirgin olmadığı görülmektedir.

Sosyal çevreye pozitif yaklaşma alt boyutunda kontrol grubu ön test puan ortalamasının 6.26, son test puan ortalamasının 6.89 olduğu görülmektedir. Bu sonuç, kontrol grubunun sosyal çevreye pozitif yaklaşma becerisinin çok az düzeyde arttığını göstermektedir. Ancak deney grubuna ait ön test – son test puanları ile karşılaştırıldığında, kontrol grubundaki bu artışın çok belirgin olmadığı görülmektedir.

Tablo 6. Kontrol Grubu Sosyal Duygusal Uyum Düzeyleri Ön Test - Son Test Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Alt Boyut	Ön test- Son test	n	Sıra Ortalaması	Sıraların Tolamı	Z	P
Sosyal	Negatif sıra	1	6.50	6.50		
Yaşamın	Pozitif sıra	6	3.58	21.50		
Gereklerine Uygun	Eşit	12			-1.318*	0.187
Davranma	Toplam	19				
Sosyal Duruma	Negatif sıra	2	6.50	13.00		
Uygun Tepki	Pozitif sıra	9	5.89	53.00		
Verme	Eşit	8			-1.833*	0.067
	Toplam	19				
	Negatif sıra	0	0.00	0.00		
Akranlarla	Pozitif sıra	3	2.00	6.00		
Etkileşim	Eşit	16			-1.633*	0.102
	Toplam	19				
	Negatif sıra	0	0.00	0.00		
Sosyal Çevreye	Pozitif sıra	8	4.50	36.00		
Pozitif Yaklaşma	Eşit	11			-2.588*	0.010
	Toplam	19				

*Negatif sıralar temelinde

Tablo 6 incelendiğinde, sosyal duygusal uyum ölçeğinin alt boyutu olan sosyal yaşamın gereklerine uygun davranma açısından kontrol grubunun ön test - son test puanları arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmamıştır ($p=0.187$, $p>0.05$). Bu sonuç, kontrol grubunun bu alt boyuttaki davranışlarında değişim olmadığını gösterir.

Sosyal duygusal uyum ölçeğinin alt boyutu olan sosyal duruma uygun tepki verme açısından kontrol grubunun ön test - son test puanları arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmamıştır ($p=0.067$, $p>0.05$). Bu sonuç, kontrol grubunun bu alt boyuttaki davranışlarında değişim olmadığını gösterir.

Sosyal duygusal uyum ölçeğinin alt boyutu olan akranlarla etkileşim açısından kontrol grubunun ön test - son test puanları arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmamıştır ($p=0.102$, $p>0.05$). Bu sonuç, kontrol grubunda bu alt boyut açısından bir değişim olmadığını gösterir.

Sosyal duygusal uyum ölçeğinin alt boyutu olan sosyal çevreye pozitif yaklaşma açısından kontrol grubunun ön test - son test puanları arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmuştur ($p=0.010$, $p<0.05$). Bu sonuç, kontrol grubunun sosyal çevreye pozitif yaklaşma becerilerinin arttığını göstermektedir.

Kontrol grubunun ön test ve son test sonuçları bütün olarak değerlendirildiğinde, ilk üç alt boyut açısından anlamlı bir farklılığın olmadığı açıkça görülmektedir. Ancak sosyal çevreye pozitif yaklaşma alt boyutu açısından kontrol grubu ön test – son test puanları arasında anlamlı bir fark görülmüştür.

Tablo 7. Deney ve Kontrol Grupları Sosyal duygusal uyum düzeyleri Son Test Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Alt Boyut	Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamları	U	P
Sosyal Yaşamın Gereklere Uygun Davranma	Deney	1	23.67	497.00	133.00	0.067
	Kontrol	9	17.00	323.00		
Sosyal Duruma Uygun Tepki Verme	Deney	1	26.95	566.00	64.00	0.000
	Kontrol	9	13.37	254.00		
Akranlarla Etkileşim	Deney	1	25.31	531.50	98.50	0.005
	Kontrol	9	15.18	288.50		
Sosyal Çevreye Pozitif Yaklaşma	Deney	1	19.17	402.50	171.50	0.438
	Kontrol	9	21.97	417.50		

Tablo 7 incelendiğinde, sosyal duygusal uyum ölçeğinin alt boyutu olan sosyal yaşamın gereklerine uygun davranma açısından deney ve kontrol grubunun son test puanları arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmamıştır ($p=0.067$, $p>0.05$).

Sosyal duygusal uyum ölçeğinin alt boyutu olan sosyal duruma uygun tepki verme açısından deney ve kontrol grubunun son test puanları arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmuştur ($p=0.000$, $p<0.05$).

Sosyal duygusal uyum ölçeğinin alt boyutu olan akranlarla etkileşim açısından deney ve kontrol grubunun son test puanları arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmuştur ($p=0.005$, $p<0.05$).

Sosyal duygusal uyum ölçeğinin alt boyutu olan sosyal çevreye pozitif yaklaşma açısından deney ve kontrol grubunun son test puanları arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmamıştır ($p=0.437$, $p>0.05$).

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgular tartışılmıştır. Bulguların tartışılması ve yorumlanması bulgulardaki tabloların sırasına uygun olarak yapılmıştır.

Denence 1.0. Kontrol grubu ve deney grubunun sosyal duygusal uyum düzeyleri açısından ön test puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir fark yoktur.

Denence 1.0. a göre, kontrol grubu ve deney grubunun Sosyal Yaşamın Gereklere Uygun Davranma, Sosyal Duruma Uygun Tepki Verme, Akranlarla Etkileşim, Sosyal Çevreye Pozitif Yaklaşma ön test puan ortalamalarında fark oluşturmadığı görülmüştür. Bu durum tesadüfi olarak oluşturulan deney ve kontrol grubunun değerler eğitimi programı uygulanmadan önce sosyal duygusal uyum düzeyleri bakımından farklılaşmadığını ortaya çıkarmıştır. Deneysel araştırmalarda farklılaşmanın görülmemesi yapılan çalışmanın güvenilirliği açısından önemlidir.

Denence 2.0. Deney grubu çocukların sosyal duygusal uyum düzeyleri açısından ön test-son test puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark vardır.

Denence 2.0 a göre değerler eğitimi programının deney grubu çocuklarının Sosyal Yaşamın Gereklere Uygun Davranma, Sosyal Duruma Uygun Tepki Verme, Akranlarla Etkileşim, Sosyal Çevreye Pozitif Yaklaşma son test puan ortalamalarını artırması beklenmektedir.

Bütün alt boyutlarda son test puan ortalamalarının ön test puan ortalamalarından yüksek olduğu ve aralarındaki farkın 0.05 düzeyinde anlamlı olduğu bulunmuştur. Bu fark değerler eğitimi programının, çocukları sosyal duygusal yönden geliştirdiğini göstermekte ve denence 2,0' ı desteklemektedir.

Araştırmada değerler eğitimi programının, beş yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeylerini artırıp artırmadığı incelenmiştir. Bu sonuçtan anlaşıldığı üzere değerler eğitimi verilen çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılık olduğu görülmüştür. Bu da değerler eğitimi programı verilen çocuklarda sosyal duygusal uyum düzeylerinde olumlu bir değişim olduğunu doğrulamaktadır. Bu bulgular Öztürk Samur (2011), Değerler Eğitimi Programının anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal duygusal gelişimlerini olumlu yönde desteklediği araştırma bulgusuyla benzerlik göstermektedir. Bu araştırmada verilen değerler eğitimi programının, çocuklarda sosyal duygusal becerilerin kazanılmasında etkili olduğu doğrulanmıştır.

Bu konuda yapılan diğer araştırmalar incelendiğinde de bulgumuzu destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Gökçek (2007), 5-6 yaş çocuklarına karakter eğitimi programı uygulamıştır. Ele alınan tüm değerlerde (saygı, sorumluluk, özgüven, liderlik, yardımseverlik, nezaket, sabır) deney grubu çocukların olumlu davranış değişikliği görüldüğü araştırma bulgularıyla doğrulanmıştır. Bir diğer araştırma olan Cheung ve Lee (2010), tarafından uygulanan karakter eğitimi programının, sosyal yetilerinin gelişmesinde etkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Demirhan İşcan, (2007), Sorumluluk, açık fikirlilik, dürüst olmak, yardımseverlik değerlerinin yer aldığı program uygulamıştır. Uygulama sonunda deney grubunda yer alan öğrencilerin programda ele alınan değerler açısından duyuşsal alanda, kontrol grubu öğrencilerine göre, olumlu yönde gelişmiş oldukları görülmüştür.

Bu bulguları destekleyen bir diğer araştırma Perry ve Wilkenfeld (2006), tarafından yapılan çalışmadır. Araştırmada değerler eğitimi programının öğrencilerin sorumluluk alma düzeyini artırması incelenmiştir. Program sonunda değerler eğitimi uygulanan öğrencilerin sorumluluk alma düzeylerinde artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan araştırma sonuçları göstermektedir ki okul öncesi dönemde verilen değerler eğitimlerinin sosyal duygusal yönden gelişimlerine olumlu katkılar sağlamaktadır. Araştırmamızda elde ettiğimiz bulgular da araştırmamızda uygulamış olduğumuz değerler eğitimi programının Sosyal Yaşamın Gereklerine Uygun

Davranma, Sosyal Duruma Uygun Tepki Verme, Akranlarla Etkileşim, Sosyal Çevreye Pozitif Yaklaşma alt boyutlarında olumlu yönde etkili olduğunu göstermektedir.

Denence 3.0. Kontrol grubunun sosyal duygusal uyum düzeyleri açısından ön test-son test puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark yoktur.

Denence 3.0. a göre, kontrol grubunun sosyal duygusal uyum düzeyleri açısından ön test ve son test puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir farkın olup olmadığı kontrol edilmiştir. Kontrol grubuna herhangi bir eğitim verilmediği için sosyal duygusal uyum ölçeğinin alt boyutları olan :

Sosyal Yaşamın Gereklerine Uygun Davranma, Sosyal Duruma Uygun Tepki Verme, Akranlarla Etkileşim, davranışlarının deney öncesi ve sonrasında anlamlı farklılık göstermediği bulgusu elde edilmiştir.

Sosyal Çevreye Pozitif Yaklaşma: Kontrol grubunun Sosyal Çevreye Pozitif Yaklaşma davranışlarının deney öncesi ve sonrasında anlamlı farklılık gösterdiği bulgusu elde edilmiştir. Bu alt boyutun çocukların sadece değerler eğitimi ile ilgili bir eğitim alıp almamasına değil; okulda alınan genel eğitime, okul atmosferine alışmasına, ailesi ile iletişimine bağlı olduğu düşünülmektedir.

Denence 4.0 Kontrol ve deney grubunun sosyal duygusal uyum düzeyleri açısından son test puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark vardır.

Deney ve Kontrol gruplarındaki çocukların son test Sosyal Yaşamın Gereklerine Uygun Davranma ve Sosyal Çevreye Pozitif Yaklaşma davranışları arasında anlamlı düzeyde farklılık yoktur.

Deney grubuna katılan çocuklarla kontrol grubundaki çocukların son test Sosyal Duruma Uygun Tepki Verme ve Akranlarla Etkileşim davranışlarına ait puanları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Hazırlanan değerler eğitimi programının amaçları ve kazandırılmak istenen davranışlar, okul öncesi programında yer verilen değerler eğitiminin kazanım ve göstergeleriyle benzeşik olması sebebiyle kontrol ve deney grubunun sosyal yaşamın

gereklerine uygun davranma ve sosyal çevreye pozitif yaklaşma davranışları benzer düzeyde artış göstermiştir. Çocuklara okuldaki öğretmenleri tarafından da ayrı bir değerler eğitimi programı uygulanmıştır. Okulda günlük plan akışında değerler eğitimine yer verilmiş olması kontrol grubundaki çocukların sosyal yaşamın gereklerine uygun davranma ve sosyal çevreye pozitif yaklaşma davranışlarında değişikliğe yol açmıştır. Bu nedenle sosyal yaşamın gereklerine uygun davranma ve sosyal çevreye pozitif yaklaşma alt boyutlarında deney ve kontrol grubu son test puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık görülmediği düşünülmektedir. Sosyal duruma uygun tepki verme ve akranlarla etkileşim alt boyutlarında okuldaki değerler eğitiminin yetersiz kaldığı, araştırmacı tarafından uygulanan eğitimin daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulgu ve yapılan yorumlarla bağlantılı olarak sonuçlara yer verilmiş, bu sonuçlara dayalı, önerilerde bulunulmuştur.

SONUÇLAR

Bu bölümde araştırma bulgularına dayalı olarak ulaşılan genel sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

Bu araştırma, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden beş yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeylerine değerler eğitimi programının etkisini incelemek amacıyla, 2013–2014 eğitim-öğretim yılında Ankara’da yapılmıştır.

Araştırmanın örneklemini 21 deney grubu, 19 kontrol grubu olmak üzere toplam 40 çocuk oluşturmuştur.

Ön test-son test kontrol gruplu deneme model ile çalışılan bu araştırmada, sosyal duygusal uyum düzeylerini belirlemek için “Marmara Sosyal Duygusal Uyum Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek ön test ve son test olmak üzere iki farklı zamanda uygulanmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel analizi yapılmış ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Kontrol ve deney grubunun sosyal duygusal uyum düzeyleri, (Sosyal Yaşamın Gereklerine Uygun Davranma, Sosyal Duruma Uygun Tepki Verme, Akranlarla Etkileşim, Sosyal çevreye Pozitif Yaklaşma) ön test- son test puanları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamıştır.
- Deney grubu sosyal duygusal uyum düzeyleri (Sosyal Yaşamın Gereklerine Uygun Davranma, Sosyal Duruma Uygun Tepki Verme, Akranlarla Etkileşim, Sosyal çevreye Pozitif Yaklaşma) ön test-son test puanları arasında anlamlı düzeyde fark bulunmuştur.

- Kontrol grubunun sosyal duygusal uyum düzeyi (Sosyal Yaşamın Gereklerine Uygun Davranma, Sosyal Duruma Uygun Tepki Verme, Akranlarla Etkileşim) ön test- son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Sosyal çevreye Pozitif Yaklaşma alt boyutunda an test son test puanlarında anlamlı düzeyde fark bulunmuştur.
- Kontrol ve deney grubunun sosyal duygusal uyum düzeylerinin Sosyal Yaşamın Gereklerine Uygun Davranma ve Sosyal Çevreye Pozitif Yaklaşma alt boyutları son test puanlarında anlamlı düzeyde fark bulunmamıştır. Sosyal Duruma Uygun Tepki Verme ve Akranlarla Etkileşim alt boyutu son test puanlarında anlamlı düzeyde farklılık görülmüştür.

ÖNERİLER

1. Okul öncesinde değerler eğitimi sürekli ve kalıcı kılmak için araştırmacı tarafından verilen değerler eğitimi etkinliklerine de okul öncesi günlük plan içerisine yer verilebilir.
2. Okul öncesi öğretmenlerine değerler eğitimi hakkında farkındalık yaratmak için seminer verilebilir.
3. Değerler eğitimi programında “saygı, sevgi, işbirliği, arkadaşlık, iyilik ve yardımseverlik değerlerine yer verilmiştir. Başka değerler eklenerek program geliştirilebilir.
4. Araştırmada değerler eğitimi programının sosyal duygusal uyum düzeyine etkisi incelenmiştir. Değerler eğitimi programının başka boyutlar üzerine etkisi incelenebilir.

KAYNAKÇA

Akbaş, O. (2008). Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış, Değerler Eğitimi Dergisi, 6 (16) 9-27

Aladağ, S. (2009). İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değer Eğitimi Yaklaşımlarının Öğrencilerin Sorumluluk Değerini Kazanma Düzeyine Etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Alpöge, G. (2011). Okul Öncesinde Değerler Eğitimi 4.Baskı İstanbul: Bilgi Yayınevi

Aral, N., Kandır, A. ve Yaşar, M. C. (2002). Okul Öncesi Eğitim Ve Okul Öncesi Eğitim Programı (2.Baskı). İstanbul: Ya-Pa Yayınları

Avcıoğlu, H. (2003). Okul öncesi dönemdeki çocuklara sosyal becerilerin öğretilmesinde işbirlikçi öğrenme yöntemi ile sunulan öğretim programının etkililiğinin incelenmesi. Omep Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı Bildiri Kitabı, Cilt:1. Ankara: Ya-pa yayınları.

Aydın, M. (2003). Gençlerin Değer Algısı, Konya Örneği. Değerler Eğitimi Dergisi, 3, 121-144

Aydın, M. (2011). Değerler İşlevleri ve Ahlak. Eğitime Bakış Dergisi 7 (19) , 39-45

Aydın M., Gürler Akyol Ş. (2012). Okulda Değerler Eğitimi. Ankara: Nobel Yayın

Aydın, M. (2013). Değerlerin Eğitimi Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi, Uluslar Arası Antalya Değerler Eğitimi Sempozyumu.

Aydın, Ö. (2008). Yardımseverlik Ve Sorumluluk Odaklı Karakter Eğitim Programının 7. Sınıf Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeyine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Yedi Tepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Bacanlı, H. (2006). Duyuşsal Davranış Eğitimi. Ankara: Nobel Yayınları
- Balat Uyanık, G. (2005). Değerler ve Değerler Eğitimi Programları, Okul Öncesi Eğitimde Güncel Konular, (Edt. Ayla Oktay, Özgül P. Unutkan), İstanbul: Morpa Yayınları, s.197-212
- Balat Uyanık G., Balaban Dağal A. (2007) Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi, Çoluk Çocuk Dergisi;(1)s.32-33
- Balat Uyanık G., Balaban Dağal, A. (2011). Okul Öncesinde Değerler Eğitimi Etkinlikleri, Ankara: KÖK Yayıncılık
- Balat Uyanık G., Özdemir G., Adak Özdemir A., (2011). The Evaluation of Parent's View Related to Helping Pre- School Children Gains Some Universal Values, Procedia Social Behavioral Sciences 15, s.908-912
- Başal, H.A. (2004). Nasıl mutlu bir çocuk yetiştirebilirim? İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Başar M. (2011). Sınıf İçi İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Yönetiminde Örtük Program (Uşak İli Örneği). Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Can, A. (1995). Okul Öncesi Çocuklara Yönelik Televizyon Programları İçinde Çizgi Filmlerin Çocukların Gelişimine Ve İletişimine Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Chang, F. ve Munoz, M.A. (2006). School personnel educating the whole child: impact of character education on teachers' self assessment and student development. Journal of Personnel Evaluation in Education, 19, 35-49
- Cheung, C. ve Lee, T. (2010). Improving social competence trough character aducation, Evaluation and program planning. 33, 255–263.
- Çağlar, A. (2005). Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi. Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar 2. (Ed. Müzeyyen Sevinç). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Çengelci T. (2010). İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminin Gerçekleştirilmesine İlişkin Bir Durum Çalışması. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Çokdolu N. (2013). Karakter Eğitimi Programının İlköğretim 2. Kademe Öğrencilerinin Çatışma Çözme Ve Saldırganlık Düzeylerine Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Çüçen A.K. (2001). Felsefeye Giriş, Bursa: Asa Kitapevi.

Demir, B. (2008). Adalet Ve Saygı İçerikli Karakter Eğitimi Programının 7. Sınıf Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeyine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yedi Tepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Demircioğlu İ. ve Tokdemir M. (2008). Değerlerin Oluşturulma Sürecinde Tarih Eğitimi: Amaç, İşlev ve İçerik, Değerler Eğitimi Dergisi, 6(1) 69-88

Demirhan İşcan C. (2007). İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Dilmaç, B. (1999). İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değer Eğitimi Verilmesi Ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği İle Eğitimin Sınanması. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Dilmaç, B. (2007). Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Dilmaç B., Ulusoy K. (2012). Değerler Eğitimi, Ankara: Pegem Akademi

Domitrovich, C. E., Cortes, R. ve Greenberg, M. T. (2007). Improving young children's social and emotional competence: a randomized trial of the preschool "paths" curriculum. The Journal of Primary Prevention, Vol. 28, No. 2, Marc

Doğanay, A., Seggie, F. N., Caner, H. A. (2012). Değerler Eğitiminde Örnek Bir Proje: Avrupa Değerler Eğitimi Projesi. Uluslar arası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi, 2(3), 73-86.

Doğanay A. M. Gültekin, Y. Karapınar, G. Karabağ, S. Tekindal, T. Yanpar, Ş. Yaşar ve S. Yel (2006). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, Pegem Yayıncılık, Ankara.

Durmuşoğlu Saltalı, N. (2010). Duygu Eğitiminin Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Duygusal Becerilerine Etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Ekinci Vural D. (2006). Okul Öncesi Eğitim Programındaki Duyuşsal Ve Sosyal Becerilere Yönelik Hedeflere Uygun Olarak Hazırlanan Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitimi Programının Çocuklarda Sosyal Becerilerin Gelişimine Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Ekşi H. (2003). Karakter Eğitimi: Anne-Babalar İçin Stratejiler, Evin Okula Yakınlaşması ve Değişen Anne-Baba Rollerini, Ankara: MEB

Ekşi, H. (2004). Karakter Eğitimi Nedir? Ve Niçin Karakter Eğitimi?, Kara Tahtayı Aşmak Öğrenci Merkezli Öğretmenlik (Edt. H. Işlak ve A. Durmuş), İstanbul: Kaknüs Yayınları, 251-272.

Ergün S. (2013). Ergenlere Verilen Değerler Eğitiminin Öz Düzenleme Stratejileri Üzerindeki Etkisinin Sınanması. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Gökçek B S. (2007). 5-6 Yaş Çocuklarına Hazırlanan Karakter Eğitimi Programının Etkisinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Gülay H., Önder A. (2011). Annelerin Tutumlarına Göre 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Duygusal Uyum Düzeyleri, Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 1(1)89-105

Güleryüz, H. (2004). Türkçe İlk Okuma Yazma Öğretimi -Kuram Ve Uygulamaları (Yedinci Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık

Günay, M. (2003). Hermeneutik Felsefe Açısından Bilgi-Değer İlişkisi. Bilgi ve Değer Sempozyumu (Ed. S. Yalçın) Ankara: Vadi Yayınları.

Güner A.Z (2008). Eğitici Drama Uygulamalarının 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Duygusal Uyumlarına Etkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Gürşimşek, I., Girgin, G. ve Harmanlı, Z. (2001). Ailenin Çocuk Yetiştirme Tutumu Ve Eğitime Katılımının Okul Öncesi Dönemde Psiko-Sosyal Gelişime Etkisi. Marmara Üniversitesi Uluslar Arası Katılımı 2000 Yıllarda Birinci Öğretme Ve Öğrenme Sempozyumu, İstanbul.

Hacıkadıroğlu, V. (2002). Bilgi ve Değer, Bilgi ve Değer Sempozyumu Bildirileri Ankara: Vadi Yayınları.

Işık B. (2006). Annenin Örgütsel ve Yapısal Niteliğinin 60-72 Aylık Çocukların Sosyal Duygusal Uyum Düzeyine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Işık B., Güven Y. (2006). Beş Yaş Çocukları İçin Sosyal-Duygusal Uyum Ölçeği'nin (MASDU-5) Geçerlik-Güvenirlilik Çalışması Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi sayı: 23, 125-142

Izgar G. (2013). İlköğretim Okulu 8. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Demokratik Tutum Ve Davranışlarına Etkisi Yayınlanmamış Doktora Tezi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Necmettin Erbakan Üniversitesi Konya.

İnan Z.(2012). Okul Öncesi Eğitim Programında Değerler Eğitiminin Kapsamı (Ünite 5) Açık Öğretim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans Programı Anadolu Üniversitesi.

İnci E. (2009). Erken Çocukluk Dönemi Öğrencilerinin Değer Yönelimlerinin Sosyo Ekonomik Düzey Yaş Ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre İncelenmesi

Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adnan Menderes Üniversitesi Aydın.

İşcan D.C. (2007). İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitim Programının Etkililiği. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Kandır A. (2004). Gelişimde 3-6 yaş Çocuğum Büyüyor Ankara: Morpa Kültür Yayınları.

Karasar N. (2007). Bilimsel Araştırma Yöntemi, 17. Baskı Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Katılmış A. (2010). Sosyal Bilgiler Derslerindeki Bazı Değerlerin Kazandırılmasına Yönelik Bir Karakter Eğitimi Programı Geliştirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Marmara Üniversitesi İstanbul.

Katılmış A., Ekşi H., Öztürk C., (2011). Sosyal Bilgiler Ders Kazanımlarıyla Bütünleştirilmiş Karakter Eğitim Programının Etkililiği, Kuram Ve Uygulamada Eğitim Bilimleri 11(2), 839-859.

Keskinoğlu M.Ş. (2008). İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Mesnevi Temelli Değerler Eğitimi Programının Ahlaki Olgunluğa Ve Saldırganlık Eğilimine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeditepe Üniversitesi İstanbul.

Kızılçelik, S. ve Erjem Y. (1994), Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü, Ankara: Atilla Kitabevi,

Kotil Ç. (2010). Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Yeni Başlayan % Yaş Çocukların Sosyal Duygusal Uyum Düzeylerine Annenin Ebeveyn Özyeterlilik Algısı ile Okul Beklentilerine Uyum Düzeyinin Etkisi Yayınlanmamış Doktora Tezi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Marmara Üniversitesi İstanbul.

Köknel, Ö. (2007). Çatışan Değerlerimiz, İstanbul: Altın Kitaplar.

Kuru Turaşlı, N. (2006). 6 Yaş Grubu Çocuklarda Benlik Algısını Desteklemeye Yönelik Sosyal-Duygusal Hazırlık Programının Etkililiğinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Milli Eğitim Bakanlığı (2004). İlköğretim sosyal bilgiler ders programı (4ve5.Sınıflar),Ankara.

Meydan H. (2014). Okulda Değerler Eğitiminin Yeri Ve Değerler Eğitimi Yaklaşımları Üzerine Bir Değerlendirme. Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 1(1) 93-108.

Milson, Andrew J., Ekşi, H. (2003). Öğretmenlerin Karakter Eğitiminde Yetkinlik duygusu Konusunda Bir Ölçme Aracına Doğru: Karakter Eğitimi Yetkinlik İnancı Skalası (Keyis) Ve Türkçeye Uyarlama Çabası. Değerler Eğitimi Dergisi. 1(4), 99-130.

Neslitürk S. (2013). Anne Değerler Eğitimi Programının 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyine Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Selçuk Üniversitesi, Konya.

Oktay, A. (2000). Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem (2.Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Oktay, A. (2002). Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem. İstanbul: Epsilon Yayıncılık Hizmetleri Tic. San. Ltd. Şti.

Önder,A., Güven,Y., Sevinç, M., Aydın, O.,Uyanık Balat, G., Palut B., ve diğerleri. (2004). Altı yaş çocukları için Marmara Sosyal Duygusal uyum Ölçeğinin (MASDU) geçerlik ve güvenirlik çalışması. I. Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Kongresi (s.303-317). İstanbul: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi.

Özgülük G. (2006). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Uygulanan Tam ve Yarım Günlük Eğitim Programlarına Göre 5-6 Yaş Çocukların Sosyal ve Duygusal Gelişiminin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Özgüven İ.E. (2003). Psikolojik testler 5. Baskı Ankara: Pdrem Yayınları

Özokçu O. (2008). Birlikte Eğitim Ortamlarındaki Zihin Engelli Öğrencilere Sosyal Becerilerin Kazandırılmasında Doğrudan Öğretim Yönteminin Etkililiğinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Öztürk Samur, A. (2011). Ayrıntılı Değerler Eğitimi Programının 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Ve Duygusal Gelişimine Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Selçuk Üniversitesi Konya.

Pahl, K. M. ve Barrett, P.M. (2007). The development of social-emotional competence in preschool aged children: the fun friends program. Professor of Education, The University of Queensland, Psychology Department, Brisbane, Queensland, Australia.

Park, N. ve Peterson, C. (2006). Character strengths and happiness among young children: Content analysis of parental descriptions. Journal of Happiness Studies, 7, 323–341

Paykoç F. (2007). Affective Development Education And Values: The Turkish Case İn N. Tersiz P. (Ed.) Educatin And Values İn The Balkan Countries (89-104).

Perry, A.D. Ve Wilkenfeld, B.S (2006). Using An Agenda Setting Model To Help Students Develop&Exercise Participatory Skilss And Values.Journal Of Political Science Education, 2, 303-312

Polat Unutkan, Ö. (2003), Marmara İlköğretime Hazır Oluş Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Standardizasyonu Yayınlanmamış Doktora tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Rokeach, M. (1973). The nature of human values. New York: The Free Press

Sarı, M. (2007). Demokratik Değerlerin Kazanımı Sürecinde Örtük Program: Düşük ve Yüksek “Okul Yaşam Kalitesi” ne Sahip İki İlköğretim Okulunda Nitel Bir Çalışma. Yayınlanmamış Doktora Tezi Çukurova Üniversitesi, Adana.

Selçuk, Z. (2001). Etkili Öğrenme Ortamlarının Oluşturulmasını etkileyen Etmenler, *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 21 (19-45)

Selçuk, Z. (2010). *Eğitim Psikolojisi*, 18. Baskı, Ankara: Nobel Yayın.

Senemoğlu, N. (2007). *Gelişim Öğrenme ve Öğretme*, Ankara: Gönül Yayıncılık

Sevinç, M. (2005). *Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar* İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Silah M.(2000). *Sosyal Psikoloji*, Ankara Gazi Kitap Evi

Şentürk S. (2007). 5–6 Yaş Çocukların Çalışan ve çalışmayan Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları İle Bu Çocukların Sosyal- Duygusal Uyum Düzeylerinin Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Taşpınar, M., Atıcı, B. (2002). Öğretim Model, Strateji, Yöntem Ve Becerileri/ Teknikleri: Kavramsal Boyut. *Eğitim Araştırmaları*, 2 (8), 207- 215.

Taşpınar, M. (2009). Eğitimde Örtük Program Ve Değerler Eğitimi. 1. Ulusal İyilik Sempozyumu Bildiri Kitabı (25-31).

Temur Doğan Ö., Yuvacı Z. (2014). Okul Öncesi Değer Eğitimi Uygulayan Okullardan Seçilen Değerlerin ve Etkinliklerin İncelenmesi, *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1) 122-149

Tezcan M. (2003). Gizli Müfredat: Eğitim Sosyolojisi Açısından Bir Kavram Çözümlemesi. *Türk Eğitim Bilimleri*, 1 (1), 53-59.

TDK (2014). Türk dil kurumu sözlüğü. <http://www.tdk.gov.tr>. Erişim tarihi: 17.10.2014

Tuncel İ. (2008). *Duyuşsal Özelliklerin Gelişimi Açısından Örtük Program*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Uyanık Balat, G., Özdemir Beceren, B. ve Adak Özdemir, A. (2011). The evaluation of parents' views related to helping pre-schoolchildren gain some universal values. *Procedia Social and Behavioral Sciences* (15) 908-912.

Ünsal F.Ö (2010). Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 60-72 Aylık Çocukların Sosyal Duygusal Uyumları İle Davranış Sorunları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Viadero, D. (2003). Nice work, education week, 22 (33), 38-42

Yavuzer H. (2002) Çocuk Psikolojisi, İstanbul: Remzi Kitapevi

Yavuzer, H. (2005). Bedensel, Zihinsel Ve Sosyal Gelişimiyle Çocuğunuzun İlk 6 Yılı. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer H. (2007). Bedensel, Zihinsel Ve Sosyal Gelişimiyle Çocuğın İlk 6 Yılı İstanbul: Remzi Kitapevi.

Yıldırım, G. (2007). İlköğretim Düzeyinde Bir Karakter Eğitimi Programı Model Önerisi ve Uygulanabilirliği. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yıldız M., Dilmaç B., (2012). Öğretmen Adaylarının Sahip Olduğu Değerler İle Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8 (3) 122-134.

Yiğittir S., Kaymakçı S. (2012). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Uygulama Kılavuzu'nda Yer Alan Etkinliklerin Değer Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD) 13 (2), 49-73.

Yüksel, S. (2004). Örtük Program. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Zembat R. Unutkan P., (2001). Okul Öncesi Dönemde Çocuğın Sosyalleşmesinde Ailenin Yeri (Aile Katılım Programı Uygulaması) İstanbul :Ya-Pa

Zembat R. Turaşlı N. (2013). 6 Yaş Grubu Çocuklarda “Benlik Algısını Desteklemeye Yönelik Sosyal-Duygusal Hazırlık Programı”nın Etkililiğinin İncelenmesi, Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (2)1-16

EKLER

EK 1: Değerler Eğitimi Programı Örnek Etkinleri

HEDEF VE DAVRANIŞLAR:

Hedef: Grup olma önemini kavrayabilme.

Hedef Davranış: Grup olmanın anlamını kavrar.

Hedef Davranış: Aile ve okul içindeki bireylerin farkına varır ve benimser.

ETKİNLİK: 1

ETKİNLİK SÜRESİ: 20 dk

MATERYALLER: grup sohbeti

ETKİNLİK ADI: İşbirliğini Öğreniyorum.

UYGULAMA:

Çocuklarla sohbet ederek güne başlanır. Sohbet ederken;

- Sen bütün işlerini tek başına mı yapıyorsun?
- Tek başına mı oyuncakları toplamak daha kolay yoksa arkadaşınla mı?
- İşbirliği nedir?
- Sen kimlerle beraber işbirliği yaparsın?
- Ailede işbirliği yapılır mı?
- Okulda işbirliği yapılır mı? Gibi sorular sorularak devam edilir. Tabii cevaplarda öğretmen rehberliğinde yönlendirmeler yapılır. Örnekler (annemizle birlikte sofrayı hazırlayabiliriz, ev temizlenirken biz de oyuncaklarımızı toplayabiliriz v.b) verilerek çocukların uygun cevaba gitmeleri sağlanır. Bütün çocukların cevaplarını dinlemeye özen gösterilir.

Hedef: Grupla ortak hareket edebilme

Hedef Davranış: Gruptaki arkadaşlarıyla ortak hareket eder.

Grubun bir bütün olduğunu, her üyenin önemli olduğunu kabul ve ifade eder.

Hedef: Grup etkinliklerine gönüllü olarak katılabilme.

Hedef Davranış: Grup etkinliklerine kendiliğinden katılır.

ETKİNLİK: 5

ETKİNLİK SÜRESİ: 25 dk

MATERYALLER: Karton, mandal

ETKİNLİK ADI: Grup Eğitsel Oyun, Mandal Dizmece

UYGULAMA:

Eğitimci, sınıfı oyun oynanabilecek şekilde hazır hle getirebilmek için ortada bulunan masa, sandalye ve oyuncak gibi diğer eşyaları sınıfın uygun bir yerine kaldırır. Daha sonra eğitimci çocuklara şimdi sizlerle bir oyun oynayacağız. Bu oyun bir grup oyunu. Sizin oyunu kazanmak için göstereceğiniz çaba grubunuz için çok önemli der. Oyun şu şekilde oynanır: Sınıfta bulunan çocuklar eşit sayıda olacak şekilde iki gruba ayrılır. Her gurup için birer kişi sayı tutucu olarak seçilir. Kişi sayısının rakamlar yazılı olan karton her iki grup için rakamlar aynı sıra ile gelecek şekilde hazırlanır. Mandallar ve hazırlanan kartonlar bu sayı tutucuların önüne koyulur. Diğer gruptaki kişiler sayı tutuculara eşit uzaklıkta olacak şekilde tek sıraya geçerler. Öğretmenin talimatıyla oyun başlar. Sıranın önündeki kişi sayı tutucu olan arkadaşının elinde gördüğü rakam kadar adet mandalı en hızlı şekilde dizmesi istenir. Gruptaki ocuklar bitinceye kadar işlem tekrarlanır. Bir turu en önce tamamlayan grup kazanır.